

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Богдан Поповић

АНТОЛОГИЈА НОВИЈЕ СРПСКЕ ЛИРИКЕ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналno издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Богдан Поповић

АНТОЛОГИЈА НОВИЈЕ СРПСКЕ ЛИРИКЕ

Садржај

УВОДНА ПЕСМА	2
I	3
ПРВО ДОБА (После 1840)	6
II ИЗ „ГОЈКА“	7
III ОНАМО, 'НАМО... ..	9
IV ДЕД И УНУК	11
V СИРОЧЕ	13
VI РИБАРЧЕТА САН	16
VII ЂАЧКИ РАСТАНАК	18
VIII ВРАГОЛИЈЕ	27
IX УКОР	31
X КРОЗ ПОНОЋ	33
XI ЉУБАВ	34
XII	35
XIII КАД СЕ СЕТИМ	36
XIV НА НОЋИШТУ	38
XV МИЛА	39
XVI ПИЈЕМ... ..	41
XVII ЈОШ	42
XVIII	43

XIX	45
XX	47
XXI	49
XXII	51
XXIII	52
XXIV	53
XXV* МЛАДОЖЕЊИ.....	54
XXVI НА ГРОБУ ХАФИСОВОМ	55
XXVII.....	56
XXVIII.....	59
XXIX	63
XXX ЗИМЊИ ДАН	65
XXXI СПАЉЕНА ПЕСМА	67
XXXII	70
XXXIII ЈАДНА ДРАГА	71
XXXIV ЛЕМ-ЕДИМ	73
XXXV СЕЛИМ-БЕГ	76
XXXVI.....	78
XXXVII БРИГА МАТЕРИНА	79
XXXVIII ГДЕ ЈА...	80
XXXIX НА ЛИПАНУ	81
XL.....	83
XLI КАД МЛИДИЈАХ УМРЕТИ.....	87
XLII* БРАНКОВА ЖЕЉА.....	89
XLIII ДИЖИМО ШКОЛЕ!	94
XLIV* НЕГДАШЊЕМ ПРИЈАТЕЉУ	97
XLV ОТАЦ И СИН	100
XLVI ОТАЏБИНА.....	102
XLVII ПАДАЈТЕ БРАЋО!.....	104
XLVIII СВЕТЛИ ГРОБОВИ	106
XLIX СПОМЕН НА РУВАРЦА	112
ДРУГО ДОБА (После 1880).....	121
L ЗАЛАЗАК СУНЦА	122
LI БДЕЊЕ.....	124
LII ЉУБАВНА ПЕСМА.....	127
LIII СЕРЕНАДА	129
LIV ЛЕТЊА НОЋ.....	132
LV НЕ ВЈЕРУЈ...	134

LVI ПРОЉЕЋЕ.....	136
LVII ЦИГАНЧЕ.....	138
LVIII СОК.....	140
LIX ТИБУЛО	141
LX КОРИНТСКА ХЕТЕРА.....	142
LXI.....	148
LXII ИЗ „ПЈЕСАМА ЛЕИЛИ“	149
LXIII МОЈА НОЋИ.....	151
LXIV ОБИЧНА ПЕСМА.....	152
LXV ВРАЋАЊЕ.....	154
LXVI ИСКРЕНА ПЕСМА.....	155
LXVII СУСРЕТ	158
LXVIII ЗАМОР	159
LXIX ПОЗНАНСТВО	160
LXX СУТОН	162
LXXI DE PROFUNDIS	164
LXXII ПОВРАТАК.....	166
LXXIII ВЕЧЕ	168
LXXIV ЗАШТО?	169
LXXV ЖЕЉА	171
LXXVI ЈЕДНА ЖЕЉА.....	175
LXXVII ОРХИДЕЈА.....	177
LXXVIII ЈЕСЕН.....	180
LXXIX ГОСПОЋИЦИ.....	182
LXXX ЈЕДНА СУЗА.....	184
LXXXI ПРЕТПРАЗНИЧКО ВЕЧЕ	186
LXXXII ПОСЛИЈЕ МНОГО ГОДИНА	193
LXXXIII БИЛА ЈЕДНОМ РУЖА ЈЕДНА.....	196
LXXXIV	197
LXXXV У СУМРАКУ	198
LXXXVI	200
LXXXVII ЈАБЛАНОВИ.....	202
LXXXVIII САТ.....	203
LXXXIX ТИШИНА	204
XC МОРСКА ВРБА.....	205
XCI ИЗ „ЈАДРАНСКИХ СОНЕТА“	206
XCII 5	208
XCIII ЗВЕЗДЕ.....	210

XCIV ПОДНЕ.....	212
XCV МОЈА ПОЕЗИЈА	214
XCVI АНЂЕО МИРА.....	216
XCVII АНЂЕО ТУГЕ.....	218
XCVIII ВЕЧЕ.....	219
XCIX ЈЕСЕН	221
C У ПОЗНУ ЈЕСЕН	223
CI	224
CII ПОСЛЕДЊИ ГОСТ.....	225
CIII ЗИМСКО ЈУТРО.....	227
CIV ГРМ.....	229
CV ВЕСЕЛО ЈЕ.....	230
CVI ЗИМСКА ИДИЛА	231
CVII ДРУГУ.....	235
CVIII ЕМИНА	237
CIX ДУБРОВАЧКИ МАДРИГАЛ	239
CX ДУБРОВАЧКИ ПОКЛИСАР.....	241
CXI ДУБРОВАЧКО ВИНО.....	243
CXII ДУБРОВАЧКИ ЕПИТАФ	245
CXIII НАПУШТЕНА ЦРКВА.....	247
CXIV СИМОНИДА	249
CXV ЈЕФИМИЈА.....	251
CXVI НА ВАРДАРУ	253
CXVII НА ГАЗИ-МЕСТАНУ	254
CXVIII БОКА.....	256
CXIX ОСТАЈТЕ ОВДЈЕ!	258
CXX ВЕЧЕ НА ШКОЉУ	260
CXXI СИЈАЧИ	262
CXXII ИСПОВЕСТ	265
CXXIII 4	267
CXXIV.....	269
CXXV МИСАО.....	270
CXXVI НАШТО МИСАО... ..	272
CXXVII ДОЛАП.....	274
CXXVIII У КВРГАМА.....	277
CXXIX МАЛА ПРИНЦЕЗА.....	280
CXXX СУНЦЕ.....	281
CXXXI ГОЛГОТА.....	282

ТРЕЋЕ ДОБА (После 1900)	286
СXXXII ПУСТИТЕ МЕ КАКО ЈА ХОЋУ!	287
СXXXIII НА СТРАНПУТИЦИ	288
СXXXIV НА БАЛУ	290
СXXXV У ТРОЈЕ	292
СXXXVI У „БЕЧКОЈ ШУМИ“	294
СXXXVII ДА Л' ХОЋЕШ ТАКО?	295
СXXXVIII ПО ЗИМИ	296
СXXXIX ТРИЈУМФ ВЕНЕРЕ	297
СXL ПРЕД КРАЈ ЛЕТА	299
СXLI ПРОЛЕЋЕ	301
СXLII МЕНАДА	303
СXLIII САН ВУКА МАНДУШИЋА	305
СXLIV МУЗИЧКЕ ВИЗИЈЕ	310
СXLV НОЋУ	311
СXLVI РАСКЛАПА ЗОРА... ..	313
СXLVII ЈЕДНА ИНТИМНА ИСТОРИЈА	315
СXLVIII 2	317
СXLIX НА ДАН ЊЕНОГ ВЕНЧАЊА	319
CL ЗАВЕТ	321
CLI НОЋНА СВИРКА	324
CLII ИЗ ЈЕДНЕ ШЕТЊЕ	328
CLIII ЗВОНИ	331
CLIV НА БУНАРУ	335
CLV GALIUM VERUM	337
CLVI АПРИЛСКА ЕЛЕГИЈА	342
CLVII ЈЕСЕЊА КИШНА ПЕСМА	344
CLVIII О ЗАШТО?	346
CLIX НА БРОДУ	347
CLX УСЕДЕЛИЦА	350
CLXI МИ, ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ, ДЕЦА ОВОГ СТОЛЕЋА... ..	352
CLXII СВЕТКОВИНА	355
CLXIII УНУТРАШЊИ ДИАЛОГ	358
CLXIV „ПУЧИНА ЈЕ СТОКА ЈЕДНА ГРДЊА“	362
CLXV РОДОЉУБИВА ПЕСМА	364
CLXVI ВЕРУЈТЕ ПРВО!	366
CLXVII ЗАРОБЉЕНОЈ БРАЋИ	368
CLXVIII ОТАЏБИНИ	370

ЗАВРШНА ПЕСМА	372
---------------------	-----

CLXIX ПЕСНИК И ПЕСМА	373
----------------------------	-----

АНТОЛОГИЈА НОВИЈЕ СРПСКЕ ЛИРИКЕ

УВОДНА ПЕСМА

I

X ајд'мо, о Музо! Амо милу руку,

Младости моје то узглавље меко!

дуго нам има до у тиху луку,

Острво мира и сад је далеко.

Катарке стоје гордо на тој води

Што значи живот... Ми хитамо журно;

Нејасно небо над нама се своди,

Под нама море немирно и бурно.

И заман хита наше слабо око

Куле тог мора да позна и спази;

Истина мора да лежи дубоко

Ми над њом гремо по незнаној стази.

Питања наша шум нејасни срета,

И жудном духу одговора није;

Гдје је почетак? Гдје ли чудна мета?

У непровидним маглама се крије.

Брод многи овуд мину с много муке,
Истине благо тражећ' у дубини;
И не спазише светиљке из луке
А гле по води развалина њини'!...

Не! С тешком котвом не срљај дубоко,
Рањено срце друкчије нам збори!
Нити у пустош пуштај жудно око,
Да те неспокој за сазнањем мори.

Спокојан поглед по површју баци,
Сладосног мира ту ћеш само стећи
О, Музо, туда само трепте зраци,
И вал се пјени, слатко жуборећи.

И сновиј само! Биће мање суза
И више св'јетлих и спокојних ноћи...
Свикни на одмор под теретом уза!
Истина једна и сама ће доћи!

Зови се Љубав! и нас само пјевај,
И нашу младост безбрижно и ти'о:

У једном срцу цио свемир има,
У једној сузи има живот цио!

Не питај никад: звуке наших дана
Хоће ли вјетри да разнесу шџумом,
К'о б'јели бехар са процвалих грана,
Ил' цв'јеће некад над нашијем хумом;

Ил' ће да живе... Нити питај, млада,
Да ли се роди одјек твоме гласу,
И да л' га наше глухо доба сада
В'јенцима својим ил' камењем засу.

Буди к'о птица са сјеверних мора,
Становник магле и острва леда,
Што пјева жудно измеђ' ледених гора,
Не питајући да л' је когод гледа,

И да л' је слуша; и сред мртвог дола
Ц'јелога в'јека звонку пјесму вије,
И најзад умре - без имало бола
Што јој пјесму никад нико чуо није!

Ј. Дучић

ПРВО ДОБА (После 1840)

II ИЗ „ГОЈКА“

усле моје, овамо'те мало!

Амо и ти, танано гудало!
да превучем, да мало загудим,
Да ми срцу одла'не у грудим':
Та пуно је и препуно среће,
Чудо дивно што не пукне веће!

зоро бела, сунце огрејано,
Лисна горо, поље обасјано,
Цвеће мило, росо, бистро врело,
Па ти јоште, моје чедо бело!
Ко да гледне чарне очи твоје,
Па у срцу да му не запоје!

Ао, свете, мио и премио,
Красно ли те Вишњи удесио!
Само, само, да још мрети није!
Ал' већ нека кад инако није!

данас, сутра, час ће ударити,
Јарко сунце мени заклонити,
Из руку ми јасне гусле тргнут',
Моје тело под земљицу вргнут';

Ал' што певах неће пропанути,
Након мене хоће останути,
Док се поје, док се винце пије,
Док се коло око свирца вије,
Докле срце за срцем уздише
Е, па дотле, а куда ћу више!

Бр. Радичевић

III ОНАМО, 'НАМО...

О

намо, 'намо, за брда она,

Говоре да је разорен двор
Мојега дара; онамо, веле,
Био је негда јуначки збор.

Онамо, 'намо! да виђу Призрен!
Та то је моје - дома ћу доћ'!
Старина мила тамо ме зове,
Ту морам једном оружан поћ'.

Онамо, 'намо - са развалина
Дворова царских врагу ћу рећ':
„С огњишта милог бјежи ми, куго,
Зајам ти морам враћати већ!“

Онамо, 'намо, за брда она,
Казују да је зелени гај
Под ким се дижу дечани свети;

Молитва у њих присваја рај.

Онамо, 'намо! за брда она,
Гдје небо плави савија свод,
На српска поља, на поља бојна,
Онамо, браћо, спремајмо ход!

Онамо, 'намо, за брда она,
Погажен коњ'ма кликује Југ:
„У помоћ, дјецо! у помоћ, синци!
Светит' ме старца свет ви је дуг!“

Онамо, 'намо! - сабљи за стара
Негова ребра да тупим рез
По турским ребрим': да б'једној раји
Њом истом с руку рас јецам вез.

Онамо, 'намо, за брда она,
Милошев, кажу, пребива гроб!...
Онамо!... Покој добићу души
Кад Србин више не буде роб.

Никола I Петровић Његош

IV ДЕД И УНУК

У

з'о деда свог унука,

Метн'о га на крило,
Па уз гусле певао му
Што је негда било.

Певао му српску славу
и српске јунаке
Певао му љуте битке
Муке свакојаке.

деди око заблистало,
Па сузу пролива,
и унуку своме рече
да гусле целива.

Дете гусле целивало;
П' онда пита живо:
„Је ли, деда, зашто сам ја

Те гусле целив'о?"

„Ти не схваташ, Српче мало!

Ми старији знамо!

Кад дорастеш, кад размислиш,

Каз'ће ти се само!"

Ј. Јовановић Змај

V СИРОЧЕ

М

алена сам... и тица је мала,

Што се небом у зрак завитлала;
Лако ј' тици, тица има крила,
Аој крила, - кад би моја била!
Па да прнем по српскоме свету,
- Не по роси и мирисном цвету,
Већ по земљам' што се српске звале;
Где год нађем Српкињице мале,
Да им паднем на те груди беле,
Да им кажем: Благо теби, селе,
Благо теби која имаш мајку,
Имаш мајку, имаш и бабајку!

Малена сам... и цвеће је мало,
Што је својом душом мирисало;
Лако ј' цвећу кад мирисат' знаде
Па излије из срдашца јаде.
Да сам цветак, као што сам мала,

Ја бих српском свету мирисала;
Па би дошле Српкињице миле,
Мноме би се лепо окитиле,
Мет'ле би ме за те груди беле
А мирис би говорио: Селе,
Благо теби која имаш мајку,
Имаш мајку, имаш и бабајку!

Малена сам... и звезда је мала,
Што се тамо горе засијала;
Лако ј' звезди, има свога сјаја,
А ја имам само уздисаја.
Да сам звезда, као што сам мала,
На српском бих небу засијала,
Изишле би Српкињице мале,
Па би звезду жељно погледале;
А звезда би говорила сјајем,
Дичним сјајем српским уздисајем:
Благо теби која имаш мајку,
Имаш мајку, имаш и бабајку!

Ал' сироче, црне моје среће,
Нит' сам звезда, ни тица, ни цвеће,
Српкиња сам с дична Србобрана,

С дична града оних дичних дана!
Кад се сетим где сам се родила,
Кад се сетим тад ми ничу крила;
Кад се сетим, не треба ни више,
Тад ми срце као цвет мирише;
Кад погледам милу Србадију,
Тад се дижем више звезда свију,
Више звезда, до Бога милога;
Па га молим, а рад Српства свога,
Да га чува, весела му мајка,
Српство ј' мени мајка и бабајка!

Ј. Јовановић Змај

VI РИБАРЧЕТА САН

Ал' се небо осмехива!

Ал' се река плави!
А рибарче у чун снива,
Јасно к'о на јави.

Он хитнуо удичицу,
Рибицу је стек'о,
Метнуо на жеравицу,
Па је тако пек'о.

„Жеравице, де се труди,
Немој тако споро!“...
Рибица му веће руди,
Готова је скоро.

Руди риба - јоште мало
Сад му је печена!
Срце му се заиграло:

„Амо сад, милена!

„Доле ћемо јако сести;

Ал' ће да се слади!

Мор'о бих те, рибо, јести

И да није глади!“

Па је узе, па њом брже

да примакне к усти

Чун се љуљну - он се трже

Оде санак пусти!

Бр. Радичевић

VII ЂАЧКИ РАСТАНАК

.....

.....

O

ј Карловци место моје драго!

К'о детенце дошао сам амо;
Игра беше једино ми благо;
Слатко звах ја мед и смокву само.
Дете мало – голушаво тиче -
Дође тиче, па се ту навиче;
Овде, овде где криоце мало
Први пут је сретно огледало;
Из почетка од гране до гране,
Од дрвета једног до другог,
Док је смело сетити се стране,
Сетити се неба високога,
Док је могло крила своја лака
Небу дићи тамо под облака!
Под небо се диг'о тић и сада;
Ал' весео није к'о некада!
Гледа доле, реку, врело, луга,
Дрва, жбуне, горе и врлети,

Па му с' чине до толико друга,
До толико успомена свети',
С киме дане прелепо пробави,
Па их сада мора да остави.

Тешко му се, тешко раставити;
Али шта ће, када мора бити!
За њих срце њему младо туче,
Али нешто из далеко вуче...

.....

.....

Виногради, збогом умиљати,
Збогом грожђе, - нећу те ја брати!
Ао, бербо, тебе жалим клету!
Та шта лепше од тебе на свету?
Ко тебека никад не видео,
Шта је јоште сиротан видео?
Ао, брацо, амо у то доба,
Дођи, види, чуј, па хајд' у гроба!
Зора зори, све поустајало,
Па с' уз брдо весело нагнало;
Свирац свира, пушке попуцују,
Моме поју, момци подвикују
Јоште мало - ето винограда.
Гледај сада убавога рада:

Бери, носи, час доле час горе;
Момци кликћу, а песме се оре:
„Живо, живо!“ један другог кори;
Живо с' ради, ал' нико с' не мори.
Гледни само, после ује сваке,
Гледни, брате, оне ноге лаке!
Та тек што се свирац чује
Већ у колу с' подскакује.
Коло, коло, свирац свира,
Нога земљу не додира;
„Ситно, брате, ијујују!“
Момци чили подвикују;
„Свирац свира,
Не да мира,
А још више девојчице,
Њине очи и ножице!
Деде, брате, ијујуј,
Де поскочи, не лудуј!
Ко би јако момак био,
Па се не би помамио!
Ао, селе босонога,
Зла ти маја до зла Бога
Не дала ти чарапица,
Ни лаганих папучица,

Да учиниш клепа клапа
За тобоме, душо, скапа'!
Охо, селе вита стаса,
Држ' се браци око паса!
Коловођа колом вија,
Коло лети, зној пробија
Ал' у твоји' недри туде
Окле снега до две груде?
Чудо, селе, дивно чудо,
Ала бих се млађан груд'о! "...
Коло, коло, наша дика,
Пушка пуца, цика, цика,
Па све тако, пуцај, бери,
Певај, играј, до вечери.
А кад сунце веће седа,
Бесна момчад још се не да;
Иде кући, подвикује,
Пуни пушке, попуцује,
Свирац свира, мома поје:
„Коловођа, злато моје! "...
Па у крчму, те до зоре,
Коло игра, песме с' оре;
А у зору с' зајухуче,
Удри опет ка' и јуче.

Збогом песме, збогом коло,
Збогом момци наоколо,
Збогом кито мома млади',
Збогом грожђе, збогом виногради!

.....

.....

Сунце јарко зашло већ одавна;
От'ш'о данак, дошла нојца тавна.
Моме платно давно покупиле,
Па с' одавде мене изгубиле.
Све ми мило нојца распашила;
Што не могла, у таму завила...
Ал' опета чини се менека
Као бела да зорица зори:
Тице поју, горе стоји јека,
А крај мене поточић жубори.
Ја се шетам, дружина са мноме.
Ми идемо Стражилову томе.
Под ногама она росна трава,
А са стране брда мирисава,
А овде се поток пошалио,
Па нам пута младим препречио;
Преко њега скачемо лагани,
И ево нас на другојзи страни.

А одавде све још убавије
Како само долина се вије!
Како гора подигла се густа!
А по гори сва та липа пуста!
Липа цвета, цветићи миришу,
А уз мирис ветрићи уздишу,
А уз ветрић коси покликују;
Уз косове браћа подвикују:
„Ао, данче, ала си ми бео!
Још бих дуго гледати те хтео!
Ал' кад ми се веће смрћи мора,
Нек' се смркне измеђ' ових гора!
Ту нек' ми се хладна копа рака,
Ту ће мени земља бити лака“.....
Збогом остај, красно Стражилово!
Млоги те је у звездице ков'о;
Млоги рече: „Ао рајска слико!“
Ал' к'о ја те рад не им'о нико!
.....
.....
.....
.....
Тамбур, тамбур, ситна тамбурице
Удри, побро, у сићане жице!

Данас има, а сутра нас нема,
Хајд' у коло, ко ће ту да дрема.....
Коло, коло,
Наоколо,
Виловито,
Плаховито,
Наплетено,
Навезено,
Окићено,
Зачињено
Брже, браћо, амо, амо,
Да се скупа поиграмо!
Србијанче, огњу живи,
Ко се теби још не диви!
Хрваћане, не од лане,
Од увек си ти без мане!
Ој Босанче, стара славо,
Тврдо срце, тврда главо,
Тврд си као кремен камен
Где станује живи пламен!
Ао, Еро, тврда веро,
Ко је тебе јоште тер'о?
Ти си ка'но хитра муња,
Што никада не покуња.

Ао, Сремче, гујо лута,
Сваки јунак по сто пута!
Црногорче, царе мали,
Ко те овде још не хвали?
Мачем бијеш, мачем сечеш,
Мачем себи благо течеш:
Благо турска глава сува,
Кроз њу ветар горски дува!
Ој соколе Далматинче,
Дивна мора дивни синче!
Ој ти красни Дубровчане,
Наш и данас бели дане,
Та са песме из старине,
Пуне славе и милине!
Ој Славонче танани!
Банаћане лагани!
Ој Бачвани, здраво, здраво,
Ко ј' у песми већи ђаво!
и ви други дуж Дунава,
и ви други где је Драва,
и сви други, тамо, амо,
Амо да се поиграмо!
Хватите се кола тога,
од вишњег је оно Бога!

.....

.....

Бр. Радичевић

VIII ВРАГОЛИЈЕ

М

омак иде враголан,

По гори се шири,
Леп је ка'но лепи дан,
Што кроз гору вири.

А са горе, крај потока,
Стазица се дала;
Једна мома милоока
Ту је рубље прала.

Ал' кад смотри враголана,
Повикала сека:
„Ој стазице, ој танана,
Донес' га менека!“

Викну мома, па ти брже
За жбун један зађе,
А момак се чисто трже,

И чудо га снађе.
„Јао мене, и досада
Шетах ја по горе,
Али не чух још никада
Да славуји зборе“.

Тако рече момак туна,
Па с' млађан захуја,
да он види иза жбуна
Тог чудног славуја!

Ал' и мома из заседе
Поскочила ома':
„Бежи, селе, ето беде,
Бежи мајци дома!“

Бежи мома, махну рубље...
Бежи л' дому своме?
Све у гору бежи дубље;
А момак за њоме.

Бежи мома до колена
Ноне јој се беле;
Беле ноне до колена

Момка су занеле.

„Та да имаш крило лако,
да прнеш облаку,
Не би мене чедо јако
Утекла јунаку!“

Па се млађан за њом стисну,
Дохвати је саде;
„Јао мене!“ она врисну,
Па под липу паде.

О да чудна ваљушкања
По зеленој трави!
О да чудна љуљушкања,
Да т' подиђу мрави!

Лаки ветрић осме'ну се,
Листак лиска дирну,
Бели данак покрену се,
Па кроз липу вирну.

Липа брсне гране шири,
Шапће дану сјајну:

„Вири, дане сјајни, вири,

Али чувај тајну!“

Бр. Радичевић

IX УКОР

де си, душо, где си, храно!

Где си, данче мио?

Где си, сунце огрејано?

Где си досад био?

Та синоћ се теби млада

Баш зацело нада'!

Сунце зађе - паде тама

А ја остах сама!

Ала љубиш, моје лане,

Ала грлиш славно!

Љуби, грли, док не сване

Та већ неси давно!

Већ недеља дана прође

Како ми не дође!...

Јао злато, тако т' Бога,

Та како си мога'?!

Бр. Радичевић

Х КРОЗ ПОНОЋ

Кроз поноћ нему и густо грање

Види се звезда тихо трептање,
Чује се срца силно куцање
О лакше само кроз густо грање!

Ту близу поток даљину пара,
Ту се на цвећу цвеће одмара,
Ту мене чека ашиковање
О лакше само кроз густо грање!

Пашћу, умрећу, душа ми горе,
Растопиће ме до беле зоре,
К'о груду снега врело сунчање
О лакше, лакше, кроз густо грање!

Ђ. Јакшић

ХІ ЛЉУБАВ

(1-18)

1

Љубим те, љубим, душо,

Љубим те, рају мој!

А осим тебе никог,

До само народ свој.

Он ће са мачем доћи

Кад куцне једном час

Отеће стару славу,

Добиће нови глас.

А ти ћеш, моје сунце,

Сво благо моје, сво!

Ти ћеш ми родит' сина,

Да чува благо то!

XII

6

Често те у сну снивам,

Моја љубави!

Често те тако виђам,

Цвете убави!

Па грлим небо плаво,

Грлим, уздишем,

А љубим сунце јарко,

Љубим, издишем.

Ал' ето зора свиће,

И ето прође сан;

Ал' тебе нема, нема

Нема да сване дан!

Ђ. Јакшић

XIII КАД СЕ СЕТИМ

Кад се сетим, мила душо,

Руменила лица твога,
Тад не пијем друга вина,
Него само црвенога.

Ал' када ми на ум дођу,
Дођу твоје црне очи,
Онда крчмар ништ' не ради,
Само црно вино точи.

А ја пијем, певам, плачем,
Од жалости, од милина,
Па кад пођем, ја посрнем,
Од љубави - и од вина.

Ал' с прозора твоја мајка
Гледа, па се осмехива,
- „Не смејте се, драга госпо,
Том је ваша ћерка крива!“

Ј. Јовановић Змај

XIV НА НОЋИШТУ

С
тудена ме киша шиба

Већ васцели дан;
Ој, прими ме, крчмарице,
У твој лепи стан.

Саву, Млаву, и Мораву
Прелазећи ја,
Тебе сам се зажелео,
и лакога сна.

Наточи ми чашу вина
Из подрума свог,
Пољуби ме, загрли ме,
Помог'о ти Бог!

Ђ. Јакшић

XV МИЛА

Вина, Мило“! орило се

Док је Мила овде била.
Сад се Мила изгубила:
Туђе руке вино носе,
Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи.

Нема нама Миле више!
Оно мало веселости
Што имаше добри гости,
То код Миле оставише.
Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи.

Из Милиних руку мали'
- Ма се раст'о бела света
Место чаше од бермета
Отрова би прогутали!

Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи.

Ко да игра? Ко да пева?
Ко да жедни? Ко да пије?
Ко ли бригу да разбије?
Нема Миле, неста ћева!...
Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи.

Ђ. Јакшић

XVI ПИЈЕМ...

ијем, пијем... ал' у пићу

Још се никад не осмену'

Као да је рујним вином

Бог полио хладну стену!

Посрне л' ми каткад нога,

Дружина се луда смије

Ал' се брзо смеха трза

К'о од једа љуте змије.

А ја пијем, јоште пијем

У том ми се срце пара

Ћутећи се само играм

Љутим врхом од анџара.

Ђ. Јакшић

XVII ЈОШ...

Један дим још, једну чашу,

Једна песма, једна сека!

П' онда збогом, тамбурашу!

Збогом, крчмо, за навека!

Ћ. Јакшић

XVIII

Љ

убим ли те... ил' ме санак вара,

Што те удиљ уза ме дочара?

Љубим ли те... ил' ме душа вара,

Што се удиљ с тобом разговара?

Љубим ли те... ил' ме безум гања;

Нема вида, чула, осећања;

Љубим ли те... ил' љубави није

Што се грли, то су само змије;

Љубим ли те... или мене нема,

Или тебе - нас обоје нема;

Љубим ли те... или нема света,

Нема сунца, ни росе, ни цвета,

Већ све тмина што је пак'о меси,

А по тмини витлају се беси,

А међ' њима прабесина спава

Моју љубав у сну измишљава!

Ј. Јовановић Змај

XIX

И молио сам очи,

Да сузе не лију,
И молио сам прси,
Да тако не бију,

И преклињ'о сам љубав,
Та да ме не куша;
Ал' љубав, очи, срце,
Нико ме не слуша.

А један цветић што га
Најлепши роди мај,
Чуо је што сам крио
Најтајниј' уздисај.

Мирис се тога цвета
С уздахом замрси,
И цветак порумене,

Паде ми на прси.
Па сад ми цветак дражи
Од самих очију,
Па сад ми цветак ближи
Од самих прсију;

Па сад ме љубав гони
Да иштем опроштај
Где, шта учини са мном
Малени цветак тај.

Ј. Јовановић змај

XX

К
ажи ми, кажи,

Како да те зовем;

Кажи ми, какво

Име да ти дам,

Хоћу ли рећи:

„Дико“, или „снаго“,

Или ћу „лане“,

Или „моје благо“;

Хоћу ли „душо“,

Или „моје драго“

Кажи ми, какво

Име да ти дам!

Све су то мила

Имена и лепа

Којима Србин

Своме злату тепа;

Ал' ја бих провео

Читав један век,

Тражећи лепше,
Дичније и слађе,
Милије име,
Што још не чу свет,
да њим назовем
Мој румени цвет.

Ј. Јовановић Змај

XXI

С нив'о сам те, а ти пуна цвећа!

Међу цвећем лековита биља,
Било ститка, љубице, и крина,
Одољена, чубра, девесиља.

На глави ти венац од поменка,
Миле груди бела ружа чува,
Око паса плавичаста саса,
Око срца стручак милодува.

Зачудих се, на што тол'ко цвећа;
Ал' ми цвеће тихано прогуди:
„Тихо, тихо, тако срећан био,
Да се твоје злато не пробуди!

Зора ће нас разгонити брзо,
Ал' ће остат' из цвећа, из била,
Чиста душа око твоје душе,
Чисто миље око твога миља“.

Ј. Јовановић змај

XXII

Тихо, ноћи,

Моје сунце спава;
За главом јој
Од бисера грана;
А на грани
К'о да нешто бруји
То су пали
Сићани славуји:
Жице преду
Из свиленог гласа,
Откали јој
Дубак до појаса,
Покрили јој
И лице и груди,
Да се моје
Сунце не пробуди.

Ј. Јовановић змај

XXIII

M

есечина, - ал' месеца нема:

Моја мила зелен венац снила,
Па се мало у сну насмијала
Од тога се поноћ засијала.

Ј. Јовановић Змај

XXIV

Д а је мени шевче ил' голупче,

Да се дики у санак увуче,

Да ми пева, кад о мени снева,

Да ми гукне, кад за мном јаукне!

Ј. Јовановић Змај

XXV* МЛАДОЖЕЊИ

Моја је дика јабука златна,

Што у врх куле на сунцу блиста:

Сунашце зађе - светило зађе!

Јабука ћути ка' нојца иста...

Твоја је дика звездица мала,

Што тихо, лако небом се њија;

Нојца наиђе - злато се мрачи

Ал' твоја звезда све љупче сија!

М. Кујунџић Абердар

XXVI НА ГРОБУ ХАФИСОВОМ

Н акуц'о се чаша, напев'о песама,

Напио се раја са медних усана,
Где је наш'о сласти, ту јој није праш'то
Сад гори л' му душа - барем знаде зашто!

Ј. Јовановић змај

XXVII

М рачни, кратки дани,

Суморно јесење,
На небу облаци,
На срцу камење.
Сестра моја болна,
Оца, мајке нема
Ја је љубим, грлим
Рукама обема
Грлим, љубим, тешим
Ал' суморно вече
К'о да песму пева:
„Ој пелен пеленче!“

Ој, не знам је тешит',
Срце ми је стена,
Лепше ли је теши
Другарица њена,
То румено чедо,

Мелем наших рана,
То пролеће живо
Сред јесењих дана,
Ох, румено чедо,
Пролеће и цвеће,
Знаш ли ону песму:
„Ој пелен пеленче!“

Сестро моја, селе,
Тебе мелем вида,
Мене туга мори,
Срце ми се кида;
Реци твојој друзи
Ох, не реци, ћути,
Не знам ни сам шта је
Што ми душу мути
Ај, румено чедо,
Пролеће и цвеће,
Ја знам ону песму:
„Ој пелен пеленче!“

Сестро моја, селе,
Одлани ми тугу,
Ој, загрли, сестро,

Твоју верну другу;
Па јој реци, реци...
Ој, не реци, ћути
Боље је нек' не зна,
Нека и не слути
Што да чује јаде,
Кад разумет' неће
Тужна је то песма:
„Ој пелен пеленче!“

Ј. Јовановић змај

XXVIII

Болна лежи, а нас вара нада:

Оздравиће, оздравиће млада!

Наша нада - сен празнога сена!

Поседасмо поред одра њена.

Ми и сену верујемо слепо.

- Она моли:

- „Причај ми што лепо!“

Гладећ' косу са чела јој врела,

Смишљам шта би радо чути хтела.

Што ј' најлепше, радо бих јој низ'о:

„Видиш, душо, пролеће је близо“

А њој свану:

- „Пролеће је близо.“

„Небо ће се заблистати блистом,

Гора ће се заоденут' листом,

Сунце синут' како није давно“

Одазва се:

- „Ох, сунашце славно!“

„Оживеће у лугу славуји,

Сва ће гора песмом да забруји!“

Она шапну:

- „Ох, мили славуји!“

„Дић' ћемо се фрушкогорском рају,

Ићи ћемо све у загрљају,

Пландовати по оном буквику“

Она рече:

- „Ти ћеш носит' Смиљку!“

„Гледаћемо лишће и дрвеће,

Брати ћемо јагоде и цвеће;

Дивећи се планинскоме миру,

Стићи ћемо белом манастиру;

Па у храму, где су рајски зраци,

Молићемо с' Богу“

- „И Божијој мајци.“

„Знаш у хладу, испод оне гране,

Бистри извор, где смо били лане;

Кажу да је из вилиних двора;
Од њег' болник оздравити мора“
- „Оздравити мора“...

„Кад с' окрепиш на томе студенцу,
Тада ћемо поћи горе к венцу;
Ићи ћемо стазом и вијугом,
Ићи ћемо пропланком и лугом,
Оном вису“
- „Што је небу близу.“

„Од куд видиш, на све четир' стране,
Даљна места, њиве, и пољане:
Лево Дунав, Банат, Бачка мила;
Авала се десно заплавила;
А подале, ти брежуљци сиви,
То је Босна - и ту Србин живи“
- „Је ли, - Србин живи...?“

То је рекла, па се задрхтала;
Очи свела, - па мирно заспала.
- Гледамо је, шта ли, Боже, сања,
Уморена од тог путовања!

Ми стојимо - мира јој чувари
Гледећ' лице како јој се жари
А том жару допирују хлада
Уздисаји нашег празног нада!

Ј. Јовановић змај

XXIX

ођем, клецам, идем, застајавам,

Шеталицу сату задржавам,
Јурим, бежим, ка' очајник клети,
Зборим речи, речи без памети:
- „Не сме нам умрети!“

Вичем Богу: Она је још млада!
Вичем правди: Она се још нада!
Анђелима: Ви јој срца знате!
Вичем земљи: Она није за те!
Ни откуда нема ми одјека...
Вичем себи: Зар јој немаш лека?...
Идем, станем, ка' очајник клети,
Опет зборим речи без памети:
- „Не сме нам умрети!“

Идем, станем, па ми клоне глава
Над колевком, где нам чедо спава.

Чедо с' буди, па ме гледа немо;
Гледамо се, па се заплачемо;
Па и њему, ка' очајник клети,
Зборим речи, речи без памети:
- „Не сме нам умрети!“

Ј. Јовановић Змај

XXX ЗИМЊИ ДАН

O х, како је сиво, тамно,

К'о да није данак сван'о;

А небо је тако мутно,

Као око исплакано.

А ја гледам кроз ту таму,

Гледам, гледам на високо,

Гледам у то сетно небо,

У то сузно мутно око;

Гледам у тај сумор јадни,

у празнину ту голему,

у тај уздах грдни, хладни,

Гледам у ту сету нему;

Па то ми је сада лепо

Па то ми је сада мило

Као да ми никад око

Није сунца ни видало,

К'о да никад премалећа

Мом животу није било,

К'о да никад није сунце

Срећу тоју пољубило.

Ј. Јовановић змај

XXXI СПАЉЕНА ПЕСМА

реврћући прашне књиге,

Прашне књиге и хартије,
Нађох песму забачену,
Што је нико чит'о није.

Та је песма излив срца,
Излив душе сретних дана,
У њојзи је моја срећа,
Љубав моја опевана;

У њојзи је одзив раја
На усклике жића млада,
Са највишег негда виса,
Са врхунца мојих нада.

Али ко би данас смео
Сећати се сретних дана!
Не смем ни ја да те читам,

Песмо моја нечитана!

Поред мене свећа дркће,
К'о да б' песму читат' хтела;
Ја је дадох њеном пламу
Хартија је изгорела.

Хартија је изгорела
Ал' осташе слова бела;
Песма моја нечитана
Још се види са пепела.

и ја читам своју песму,
Уздисаје срца врела,
Читам цветак своје среће,
Све то читам - са пепела.

Ох, зар тако љубав света
и по смрти јоште траје!
Ох, зар тако пеп'о чува
Моје свете осећаје!

Зар је пеп'о тако веран,
Па не пушта миле своје!

- Аој, песмо, туго моја!

Ој пепеле, добро моје!

Ј. Јовановић змај

XXXII

Е ј, пусто море! Еј, пусти вали!

Поносни бељци, срчани ждрали!
Ви ми сву радост моју пренесте,
И опет зато уморни несте!
Који је од вас блажени ђога
Што ј одн'о морем драгана мога?
Ил' није један толико сретан?
Пена вас бела све подузела,
Сви сте га ваљда трком пренели;
Зато сте бесни, коњици бели!
Ал' да вам пустим на плећа гојна
Тугу кад драга изгуби војна,
Тај терет не би пренети прегли,
Сви би к'о јањци морем полегли,
Туга би моја у море пала
Ал' би и мене собом одзвала!

Л. Костић

XXXIII ЈАДНА ДРАГА

Ветрић пири,

Липа мири,

К'о и пре.

Врело жубори

По лисној гори,

К'о и пре.

Ја сам млада

Овде сада,

К'о и пре.

Сунце бега

А'л нема њега

Као пре!

Нема сунца миленог,

Нема мог!

Ој вечери, о слатко чекање,
О ви ноћи, моји бели дани,
О ви дани, а са два сунашца,

Где сте јако, где је злато моје!...
Плачи, траво! запевај, славују!
Злато моје земљица покрива!...

Бр. Радичевић

XXXIV ЛЕМ-ЕДИМ

С амац седи стар Лем-Едим

На јастуку свиленоме;
Седа му је пала брада
По кафтану зеленоме.

Негда, негда, ове очи
Жеравке су живе биле
Сад у снегу од обрва
Жеравке су угасиле.

Ово ј' лице ружа била
Ал' давно је оно доба:
Сад је лице жуто смиље
Што изникне близу гроба.

Ово ј' срце било ор'о
- Ој младости, бајко мила!
Ој године, бурни ветри,

Саломисте орлу крила!
Тутун пуши, амбру праву,
Дим се диже, дим се мути,
Стварају се, шарају се,
Силна кола и колуту.

А из сваког вири лице
Лица дивна, лица сјајна,
Милостива, жалостива,
Поносите, сетна, бајна;

Па се смеше бајна лица
Из оквира мутна дима,
Дркће, стрепи стар Лем-Едим,
Мутно му је пред очима.

„Ох, Шерифо, - џанум Ато,
Ох, Зулејко, танка паса,
Ај, Зареми, сухо злато
Сећаш ли се оних часа!

„Ох, Фатимо, луче танко,
Ох, Мејримо - црне очи
Ој, Бегзадо, Ђурђијанко,

Сећаш ли се оне ноћи?

„Ој, ђаурко Анђелијо
Црна косо, беле груди
Једном сам те опазио,
Ал' те никад не пољуби!“

„Све сам драге разгонио,
А рад твоје ране љуте
Ох, ђаурко Анђелијо,
заборавит' не могу те!“

Па уздахну стар Лем-Едим
Распршта се игра дима
Сунце сину, сунце спази
Мртва старца Лем-Едима.

Ј. Јовановић Змај

XXXV СЕЛИМ-БЕГ

Н
ема таке луле,

Нема таке буле

У цара,

К'о што има лулу,

К'о што има булу

Селим-бег.

Ал' Селиму сада

Из царева града

Стиже гост.

„Из овог пехара

Пиј у здравље цара,

Селиме!“

Селим очи склопи,

Златни пехар попи

До краја.
Силно ј' срце стег'о,
Па замишљен лег'о
На душек.

Запалио лулу,
Пољубио булу,
Па - умро.

Ј. Јовановић Змај

XXXVI

Д

ва се тића побратила, до два сокола,

Посред боја, посред мила, посред покоља,

Крили су се загрлили побратима два,

У бој лете, ране љуте храна им је сва.

Тако тићи загрљени прелетају свет:

Бела једна голубица сусрете им лет.

Дивна беше, сјајна беше, рајски беше цвет,

Превари се соко сиви, чаром обузет.

Оста соко у опсени голубичиној,

Дуго није побре вид'о, не годи му бој;

Дуго није, - једва, једва, даде им се срест'

Ал' за побру већ не беше побратимска свест.

Перје му је сагорело, што ће незнаник?

А голупче бегат' стаде, непознат јој лик.

Перје му је сагорело милујући плам:

Милујући у три душе, оста соко сам!

Л. Костић

XXXVII БРИГА МАТЕРИНА

У

жежи, ћерко, кандило!

Потпали жута тамјана!

Сутра је равно година

Како нам неста Дамјана...

Ужежи, ћерко, кандило!

Не штеди жута тамјана!

Помол' се Богу с матером

За душу малог Дамјана...

Ј. Грчић Миленко

XXXVIII ГДЕ ЈА...

де ја шећер сијем,

Ту отров израсти;
Где ја певат' мнијем,
Ту ћу у плач пасти.

Где на друга бројим,
Ту крвника имам,
Где ја ловор својим,
Трнов венац примам.

- Скори свећа крају,
Данак црној ноћи,
Ал' крај моме вају
Никад неће доћи.

Ђ. Јакшић

XXXIX НА ЛИПАРУ

I ВЕЧЕ

Јесте ли ми род, сирочићи мали?

Ил' су и вас можда јадџ отровали;
Или вас је слабе прогонио свет;
Па дођосте само, да кад људе знамо,
Да се и ми мало боље упознамо,
У двопеву тужном певајући сет?

Ми смо мале,
Ал' смо знале,
Да нас неће
Нико хтети,
Нико смџти
Тако волџти
Као ти
- Ћију ћи!

Моје тице лепе, јџдини другари,

У новоме стану познаници стари,
Срце вам је добро, песма вам је мед;
Али моје срце, али моје груди,
Леденом су злобом разбијали људи,
Па се место срца ухватио лед.

С белом булом,
Са зумбулом,
Шарен-рајем,
Рајским мајем,
Цвећем, миром,
Са лептиром,
Летимо ти ми
Срца топити
- Ћију ћи!

Моје тице мале, јадни сиротани,
Прошли су ме давно моји лепи дани
Увело је цвеће, одбег'о ме мај;
А на души оста, к'о скрхана биљка,
Ил' ко тужан мирис увела босиљка,
Једна тешка рана, тежак уздисај.

XL

II ПОНОЋ

П оноћ је,

У црном плашту нема богиња.

Слободне душе то је светиња,

То глуво доба, тај црни час...

Ал' какав глас?...

По тамном крилу неме поноћи,

К'о грдан талас један једини

Да се по морској ваља пучини;

Лагано хуји к'о да умире,

Ил' да из црне земље извире.

Можда то дуси земљи говоре?

Ил' земља куне своје поборе?

Ил' небо можда даље путује,

Да моју клетву више не чује;

Па звезде плачу, небо тугује,

Последњи пут се с земљом рукује!

Па зар да неба свету нестане?

Па зар да земљи више не сване?

Зар да остане

Тама?...

И ход се чује...

Да л' поноћ тако мирно путује?

Ни ваздух тако тихо не гази;

К'о да са оног света долази.

Ил' крадом облак иде на више?

Ил' болник какав тешко уздише?

Ил' анђ'о мелем с неба доноси?

Ил' оштру косу, да га покоси?

Да љубав не иде?... Да злоба није?...

Можда се краде, да нам попије

И ову једну чашу радости?

Ил' можда суза иде жалости,

Да нас ороси тужна капљица?

Или нам мртве враћа земљица?

Врата шкринаше...

О душе! о мила сени!

О мајко моја! о благо мени!

Много је дана, много година,
Много је горких било истина;
Много ми пута дрхташе груди,
Много ми срца цепаше људи;
Много сам кај'о, много грешио,
И хладном смрћу себе тешио;
Многу сам горку чашу попио,
Многи сам комад сузом топио.
О мајко, мајко! о мила сени!
Откад те, мајко, нисам видео,
Никаква добра нисам видео!...
Ил' можда мислиш: „Та добро му је,
Кад оно тихо ткање не чује
Што паук везе жицом тананом
Над оним нашим црним таваном:
- Међу људ'ма си, међу ближњима“...

Ал' зло је, мајко, бити међ' њима:
Под руку с злбом пакост путује,
С њима се завист братски рукује,
А лаж се увек онде находи
Где их по свету подлост проводи;
Ласка их двори, издајство служи,
А невера се са њима дружи...

О мајко, мајко, свет је пакостан,
Живот је, мајко, врло жалостан!

.....

.....

Ђ. Јакшић

XLI КАД МЛИДИЈАХ УМРЕТИ

Лисје жути веће по дрвећу,

Лисје жуто доле веће пада;
Зеленога више ја никада
Видет' нећу!
Глава клону, лице потавнило,
Боловање око ми попило,
Рука ломна, тело измождено,
А клеца ми слабачко колено!
Дође доба да идем у гроба...

Збогом житку, мој прелепи санче!
Збогом зоро, збогом бели данче!
Збогом свете, некадањи рају,
Ја сад морам другом ићи крају!
О, да те тако ја не љубљах жарко,
Још бих глед'о твоје сунце јарко,
Слуш'о грома, слушао олују,
Чудио се твојему славују,

Твојој речи, и твојем извиру

Мог живота вир је на увиру!

О, песме моје, јадна сирочади!

Децо мила мојих лета млади'!

Хтедох дугу да са неба свучем,

Дугом шарном да све вас обучем,

Да накитим сјајнијем звездама,

Да обасјам сунчаним лучама...

Дуга била, па се изгубила,

Звезде сјале, па су и пресјале,

А сунашце, оно огрејало,

И оно је са неба ми пало!

Све нестане што вам дати справља'

У траљама отац вас оставља!

Бр. Радичевић

XLII* БРАНКОВА ЖЕЉА

(причула се З.—Ј. Ј—ЋУ)

Ја познадох што несам познав'о,

Први санак ја сам већ одспав'о,

Први санак гробовања мога,

Први санак мира вечитога.

- Прелетела летом врх менека

Половина половине века,

А ја лежим у далеком крају,

у туђини, туђем завичају.

Што то тресе моје ледне груди?

- Трошни пеп'о лако се не буди.

Канда брује топови са стране

Где сам младе проживов'о дане.

Ил' се руши, ил' се нешто зида,

Ил' баш раја окове раскида?

Свиће л' зора оне среће лепе

За ком срца и у гробу стрепе?

Кличе л' вила из србинских гора?

Је л' већ ора која доћи мора?
Јесте, јесте - бој се љути заче,
Марков топуз из мора искаче,
Србин диже мача пламеног
На Турчина, на душмана свога.
Скотија се бесомучно стрви,
А мој Србин неће жалит' крви;
Крв ће тећи потоком и реком
Где се сузе ронише лелеком;
Крв ће тећи преко српских страна,
Ал' ће суза бити убрисана;
Полетеће велико и мало,
Да одбрани што се српско звало;
Заиграће коло витезова,
Дивна слика мојих младих снова,
Што сам негда тако жељно чек'о,
- А мој пеп'о да је на далеко!
А кад буде, па ту мука мине,
Кад слобода као сунце сине,
Кад се крвца опере студенцем,
А јунаци овенчају венцем,
Српске земље оките се миром,
Српска деца ружом И шишмиром,
Српске моме струком рузмарина,

Српска мајка кад загрли сина,
Кад се сунце на школе осме'не,
Хај, на школе и дарове њене;
Мудре књиге кад полете летом,
Да Србина изједначе с светом;
Кад запева Равијојла вила:
„Сад је јава што сам негда снила!“
- Зар ни онда, кад се мети стиже,
Кости моје да не дођу ближе!
Туђа рака ледена је рака,
Туђа земља никад није лака,
У даљини мучно ли се лешка,
Туђина је и мртвацу тешка.
Хај, Србине, а мој живи брате,
задркћем се кад помислим на те!
Српска момо, селе моја мила,
Ти ми неси гроба ни видила,
Та ни гроба, ни на гробу цвета
Туђа нога по њему се шета.
Српски доли, пуни рајска чара,
Српске горе, жељо моја стара,
И потоци што жуборе туди,
Мртво срце још за вама жуди,
За потоком, за зеленим лугом,

За славујем, мојим старим другом,
И за пољем росним и зеленим,
И за липом, за мирисом њеним,
За песмама што се туда оре,
Што се оре од горе до горе!
Стражилово, дивно Стражилово,
Ја сам тебе у звездице ков'о,
Теби пев'о, о теби сам снев'о,
Ал' од тебе нешто и захтев'о:
Кад ме смртца отргне од људи,
Да ме примиш ти у твоје груди!
Зар ти никад није на ум пало
Што си негда Бранку обећало?
Србе брате, и Српкињо селе,
Којима се јоште данци беле,
Растав'те ме са овом даљином,
Моје кости оперите вином,
Па их нос'те нашем завичају,
Завичају, мом негдашњем рају.
Пренес'те их, браћо моја мила,
Поред оног убавог Белила,
Кроз Карловце, где сам младост пров'о,
Па на оно мирно Стражилово;
Ту још једну стару отпевајте,

Ту ми, браћо, кости закопајте,
Ту бих мртав права мира дост'о
- Србадијо, не било ти просто!

Ј. Јовановић змај

XLIII ДИЖИМО ШКОЛЕ!

Д
ижите школе,

Деца вас моле!

Јер има л' гора срама и стида

Нег' своме чеду не дати вида!

Јер ево светлост свету се спрема,

А ваш да пород очију нема!

дижите школе,

Деца вас моле!

Посејте њиву будућних дана,

Радите на њој са свију страна;

Не жал'те труда - сећајте с' плода

Ил' нисте синци српскога рода!

Рани нам треба брзога лека,

Отвор'те извор сретнија века!

Дижите школе,

Деца вас моле!

Јер брза река поред нас тече,
А ми на брегу наше несреће;
Ко има свести, отуд се клони;
Окати виде, брег нам се рони.
Градимо брода, нема се часа,
Сутра смо жртва бурних таласа.

Дижите школе,
Деца вас моле!
Ил' нека зине то наше гробље;
А народ наш ће остати робље,
Слепо ће поћи у тај свет бели,
И молит' мрве да му удели,
А кад се нашег немара сети,
Само ће знати неоце клети.

дижите школе,
Деца вас моле!
„Скини ми, бабо, с чела облаке;
Не дај ме, бабо, у просијаке!
Не штеди, бабо, рад добра мога,
Смилуј се, бабо, тако ти Бога!
Јер биће дана, ал' неће среће,
и биће људи, ал' Срба неће;

Помози, бабо, помоћ' ћу и ја,
Да српско име јоште просија!“
Дижите школе,
Деца вас моле!

Ј. Јовановић змај

XLIV* НЕГДАШЊЕМ ПРИЈАТЕЉУ

Д

а ти Бог да много лета,

А што више с отим боље,

И дуката пуста злата,

Да те пуно задовоље!

Ал' ја видим једног старца,

У дубини даљних дана,

Седа коса, борно чело,

Прошлост му је пуна рана.

На штапићу иде, клеча,

Јад га тишти, јад големи;

За њим трче мала деца,

Он их моли: Опрост'те ми!

Очи су му пуне суза,

Речи су му пуне јада,
Он се сећа доба снаге,
Он се сећа доба млаца.

Он се сећа доба рада,
Што га грешно, подло страти,
Што се више никад, никад,
Никад, - не поврати.

Обилази цркве, порте,
Гробља стара, гробља нова,
Иште сенка опроштења
Од пепела, од гробова.

Куд год иде, злато даје,
За листове неке старе,
Дркћућом их руком дере,
Очи му се разажаре.

„Мила децо, мили Срби,
Ох, идите путем правим,
Младост Моју, клетву моју,
Не могу да заборавим!“

Ј. Јовановић змај

XLV ОТАЦ И СИН

Једанпут иде стари Амиџа,

К'о неки седи мандарин,
А за њим тапка, трчи, скакуће
Јуначке крви најмлађи син.

Вашар је био - а на вашару
Сабље, пиштољи, арапски ат;
Туниске капе, сребро и злато,
Млетачка свила, женеvски сат.

- „Е, шта ћеш, сине, да купи бабо?“
- Детета склоност кушаше свог;
„Хоћеш ли сабљу, ту бритку, сјајну,
Ил' волиш ата мисирског?

„Ил' можда желиш од свиле рухо?
Нека ти буде свилено све!
Говори сине! говори брже!

Да купим оне токе злаћене.“

Дете се чешка руком по глави,

Као да не зна шта би од свег

- „Ах, бабо, - бабо, - купи ми, - бабо...

Печења купи јарећег!“

Сад се и бабо чешка по глави,

Гледајућ' дуго синчића свог

- „Е ја сам вол'о сабље и копља

А син ми јарца печеног!“

Ђ. Јакшић

XLVI ОТАЏБИНА

И

овај камен земље Србије,

Што претећ' сунцу дере кроз облак,
Суморног чела мрачним борама
О вековечности прича далекој,
Показујући немом мимиком
Образа свога бразде дубоке.

Векова тавних то су трагови,
Те црне боре, мрачне пећине;
А камен овај, к'о пирамида
Што се из праха диже у небо,
Костију кршних то је гомила
Што су у борби против душмана
Дедови твоји вољно слагали,
Лепећи крвљу срца рођеног
Мишица својих кости сломљене,
Да унуцима спреме бусију,
Оклен ће некад смело презирућ'

Душмана чекат' чете грабљиве.
И само дотле, до тог камена,
До тог бедема
Ногом ћеш ступит', можда, поганом;
Дрзнеш ли даље?... Чућеш громове
Како тишину земље слободне
Са грмљавином страшном кидају;

Разумећеш их срцем страшљивим
Шта ти са смелим гласом говоре,
Па ћеш о стења тврдом камену
Бријане главе теме ћелаво
У заносноме страху лупати!
Ал' један израз, једну мисао,
Чућеш у борбе страшној ломљави:
„Отаџбина је ово Србина!“

Ђ. Јакшић

XLVII ПАДАЈТЕ БРАЋО!

адајте, браћо! плин'те у крви!

Остав'те села, нек' гори плам!

Бацајте *сами* у огањ деду!

Стресите с себе ропство и срам!

Гините, браћо! јунаци! људи!

За пропаст вашу свет ће да зна...

Небо ће плакат' дуго и горко,

Јер неће бити Србина...

Ми *нисмо* браћа, ми Срби несмо!

Или *ви* несте Немањин сој?

Та да смо Срби - та да смо људи

Та да смо браћа - ох, Боже мој!

Та зар би тако с Авале плаве

Гледали ледно у огњен час?

Та зар би тако - ох, браћо драга!

Та зар би тако презрели вас?...
Презрите братства покор и клетву;
Што небо даде, погаз'те ви!
Та није л' грешно, није ли грозно
Крв деце ваше гледамо ми!

А где је помоћ, ил' суза братска,
Ил': „Јуриш, роде, за брата свог?“...
У вељој беди, смрти, и крви,
Данас вас саме оставља Бог!

...Ал' опет, грешан, грешно сам пев'о
Рањено срце народа мог!
Та Србин кипи - кипи - и чека
Ал' не да ђаво... ил' не да Бог!

Ђ. Јакшић

XLVIII СВЕТЛИ ГРОБОВИ

Бејасте ли, браћо моја млада,

Да л' бејасте ви на гробљу када,

Ај, на гробљу, на голему!

- Та увек смо ми на њему!

Гробље ј' земља кѡм се ходи,

Гробље ј' вода кѡм се броди,

Гробље, врти и градине;

Гробље, брда и долине;

Свака ј' стопа

Гроб до гроба.

Гробље ј' спомен доба свију;

Гробље, књиге што се штију;

Повесница свих земаља,

Староставник цара, краља,

И читуља виших слика,

Изабраника, мученика,

Од почетка памтивека;

Све ј' то гробље

Ал' је и колевка.
Нема броја, ни имена,
У Висини звездам' свима,
Камо л' броја и спомена
У земљици гробовима!
Милионе прогутала ј' тама,
Црна тама многих тисућлећа,
Нико их се више и не сећа...
- На погдеком увек гори свећа!
Ил' је свећа, ил' је име светло,
Ил' су дела која се не гасе,
Па редове недогледног гробља
Својом зраком красе.
Ти гробови,
Стари, нови,
Они сјају
Сваком нараштају
Кад се умље у прошлост удуби,
У тамнини да се не изгуби;
Кад се пустиш у давнине свете,
У давнине и свете и клете,
Да ти мис'о пута не помете.
То су ватре догласнице,
Пружајућ' се из даљних еона,

у поворци оној дугој,
Досветљујућ' једна другој,
Струјом која напред лети,
Тежећ само једној мети.
Па се тако светле млази
Па се виде светли трази
Једног духа разних доба,
Духа коме нема гроба.
- У гроб само сруши кости,
Стресе пеп'о кој' му смета
Бржем бују виша лета
К узвишеној будућности.

Ко с' осврне да погледи
Бистрим оком и погледом
На гробове оне светле,
- Повеснице дугим редом,
Мора чути како ј' живо,
Кроз векове, кроз маглину,
Дед унуку, отац сину,
Борац борцу довикив'о:
„Где ја стадох - ти ћеш поћи!“
„Што не могах - ти ћеш моћи!“
„Куд ја нисам - ти ћеш доћи!“

„Што ја почех - ти продужи!“
„Још смо дужни - ти одужи!“
То су збори, то су гласи,
Којима се прошлост краси,
Што продиру кроз свет мрачни
Са грובה оних зрачни',
Спајајући громким јеком,
И божанском силом неком,
Спајајући век са веком
И човека са човеком.

Око сваког светлог гроба
- Баш ка' горе око звезда
Повесница прича ово:
Хватало се неко коло,
Коло младо, коло ново,
Нове клице стара нада,
Ново цвеће стабла стара;
Душе чисте, срца млада,
Наследници света жара;
Ту се слег'о живот млади
Да се с гробом разговара.
„И ти паде, брате драги!“
- „Нисам, децо, вас док траје!“

„Је л' ти борба била тешка?“

- „Покушајте, милина је!“

„Шта си хтео? куд си пош'о?“

- „Тамо куд се стићи мора!“

„Зар је вера тако јака?“

- „Увек јача од злотвора!“

„Мало нас је кој' би смели!“

- „Ал' вас јака сила креће!“

„Зар ко може стићи цели?“

- „Ко посумња, никад неће!“

„А ко беху они диви,

Који су те напред звали,

Који су те ојачали,

Који су ти крила дали?“

- „То бејаху идеали!

Без њих нема више лета

Над облаком мрака густа;

Без њих би се малаксало,

Без њих би се брзо пало,

Свет би био гроб без цвета,

Живот празан, - младост пуста!“

Око сваког светлог гроба

Прикупљ'о се живот нови,
Наследници света жара,
Купили се соколови,
Пијућ' душом светле зраке
Јест, тако је, браћо драга,
Ти гробови нису раке,
Већ колевке нових снага!

И вама је, јаој, пао
Стегоноша дичног стега
Ал' је син'о гробак нови:
Ви стојите око њега.
Ту погледа брат на брата,
П, онда горе, п' онда у се,
Груди дркћу, уста ћуте,
Али душе разуму се.
Да л' то снага ниче нова?
Даруј, Боже, благослова,
Да вас здружи братска слога,
Заветнике који с' купе
Око гроба Ђуринога!

Ј. Јовановић змај

XLIX СПОМЕН НА РУВАРЦА

У

очи нове године је било;

Накан'о сам се дома подоцкан
Од вечере, из друштва весела;
Са ближње цркве куцнуло је триред
Под кључем кад ми шкрину капија;
На дванаест као да беше.

Тишина је;
Ал' не тишина блаженога санка,
Већ као тишина око боника тешког;
Подухује ветар, као
Испрекидано, грчевито
Дискање болесниково.
Двориште тамно, само тек
Уз опали прикућак као да се миче
Нешто бело;
Помислим да је неспокојни дух
Покојна каква гласа,

Што се у Матици породи некад
Предлажућ' да се пустош оправи;
Па блуди сад, очекујући плод.
Притрп' се мало, душе,
У топлој чим се нађем одаји,
Уздахнућу једаред за тобом;
Та имам кад, јер ја сам матичар,
А ти ћеш, к'о што видим, бити
За трагичан моменат натичар...
Топлота блага, наложена пећ,
У њојзи тиња пањ.
К'о старог лета мртво тело, испуцано, црно,
Што спаљују да вампир не буде...
То старо лето, стара година!
Каква је страшна била у животу,
Да каква би тек била, жалостан,
Да још једаред устане из гроба,
Да се повампири!
Страхота! ратос таквих мисли!
Разузурим се, окренем пећи леђа,
И мислим шта да читам,
Да растерам те мутне видове
О оживелим гробовима
И умрлим животима.

Јеванђелије ми на столу,
Најбоље такој беди тешило.
Бадава! свака врста, свака сећа реч
На онога јунака јагњастог
Што умртви свој живот бесмртни,
Да њим оживи гроб!
Преврнем лист, преврнем и други:
Пред очима ми главе пролазе,
К'о лубање коштане мртвачке.
Сад ево већ „откровенију“ ред.
Писмена се по листовима муте,
Начинише се црна страшила
Што о њима проричућ' причају;
А јеванђелске свете истине
Озбиљнијом тек чине опсену.
Јест', ено је, те грдне блуднице
Откровеније што је открило:
Показује ми откривену блуд,
Превија се у мучном напону
Ил' умире? ил' рађа?
А уз њу се прикучила аждаха,
Седмоглави змај,
На првој глави глава мртвачка,
Из вилица јој модри плам

Полагано по црном диму лиже
К'о да нешто пише;
у млазових прочитам сричући:
Руварац!... Шта, Руварац? је ли, звери?
Ха, по том сам те позн'о, блудна кћери:
Ти, жено, ти си стара година;
А ти, аждахо, ти си душа јој;
Издахнула те умирући сад;
Па блудница у часу последњем
Још има каде да се породи!
Ал' стани, шта то јекће?
К'о напрег од кашља, заптивен, сух.
На умору је л' ропец године?
На мојим врат'ма куцну неко
Збиља: куц, куц, куц!
Ја нехотице дахнух: Улази!
Отворише се врата нечујно,
Нечујно ступи једна бела сенка
Не, није сенка, мртац. Мисли л' зар
Грозовито откровеније то
Сва чуда своја ређат' преда мноу,
Погибије, васкресенија сва?
„Добар вече!“ авет ме поздрави.
Познајем глас:

К'о поноћнога ветра пирук,
Кад иње стреса с врба надгробних!
Познајем глас: Тако је предис'о
У часовима својим последњим
Руварац Коста.
„Добар вече!“ - И испод покрова
Коштаницу ми пружи у поздрав.
Прихватим је, и стисак леден јој
Свег укоченог опрости ме стра̂.
„Добар вече!“ отпоздравим му ја;
И да ме види, да се не плашим,
Бајаги станем шалити се с њим:
„Па откуд тако доцкан, бога ти!
Зар и ти ноћник, и ти бекрија?
Ал' то је ваљда твоја трагичност:
Што за живота хтеде презрети
Осудили те на то по смрти!“
Насмеши се подругљиво: „Та да,
Већ знам шта мислиш; мислиш умро сам?
Бадава, што је земна површност!
Па ти да појмиш позив човечји?
Ни основе му ниси назр'о још!
Планета ова, земља, земља је;
Па како позив свој да постигнеш?

У њојзи, слепче! ил' на њојзи зар?
Је л' боле срце, или луштика?
Схваташ ли, површнице?“ Ја бих знао
Иначе на то одговорити;
Ал' нећу да га једим, редак ми је гост.
Размишлајућ' бајаги, ћутао сам...
„Па што то читаш?“ запита ме гост.
„Јеванђелије“, рекох.
„Окани га се, додијало ми;
Тај курс већ слушах целу годину;
Па зато имам *рекрацију* сад
До прва кукурика.“
„Е гле! па лепо, - мило ми је баш;
Па кад је тако, знаћеш јамачно,
Има ли Ренан право или не?...“
„Званичне тајне“ - рећ' ће коштаник
„Не казују се површницима.
Ал' сад окрен'мо други разговор!
Приповедајмо штогод о њојзи!“
Посади се, и жаром питљивим
Успламтеше шупљине очне му:
Запит'о је о својој љубави.
Казив'о сам му да се сећа на њ,
и да ће њега памтит' вечито,

Јер сећа га се, то зацело знам,
Кад год се поје „памјат вјечнаја“.
Душевна свест јој сва је његова;
А несвест тела даће другоме.
Кад видим да му годи приповест,
Употребим тренутак угодан:
„Па кад смо се већ тако састали,
Позајми ми од знања свога што!
Позајми ми од“... - Гост ме прекине:
„Опет позајми море, докле ћеш?
У Преходнице новци су ми сви!“
...„Позајми ми од своје науке;
Освести мене, шта да верујем
О јамачности општег ускрса?“
Ил' хтеде сад угодљив загладит'
У прве што ми зајам одби мој,
Ил' извештајем дирнут љубавним,
Тек он се диже, исправи се дуг,
У чело упре прстом десничним,
А шувачним у голе кукове;
Заори глас к'о подземалски гром:
„Алфа и Омега!“
И збиља беше лубањи му вид
(У продужењу с плећним костима)

К'о мало алфа, а под шуваком
Савијаху се бледи кукови
К'о велико омега. „Разумеш?...
Објаснићу ти стихом у књизи!
Отвори књигу!“ Ја је отворим.
Ја преврћем, ал' и он пажљиво
у главама уплетен вреба стих.
„Ха! ево га! гле, ја сам алфа и - -“
Окренем се, ал' - нема госта мог!
Гле проклетника! преварио ме!
Обазирем се, гленем у књигу,
и гле: - почетак страсти Христове,
Издајство Петра, петлов кукурик;
Зацело је те речи прочит'о,
Па у бризи да час не пропусти,
По закону асоцијације
Идеја сродних помислио је
Да кукурикну пет'о заиста,
И зато тако изневери ме.
Ал' ништа зато! Хвала, госте мој,
Навеки хвала! Рек'о си ми дост'.
Алфа и омега!
О мудра смрти! о самртничка
Жива мудрости!

Алфа је глава, - алфа, то је ум,
Почетак свега, душин неимар,
Што у њој зида будућности сјај;
А омега - јест, омега је кук,
Срамота, трбух, лакомот, и блуд,
Зидара умног вечни рушитруд
То омега је свему, свему крај.
Л. Костић

ДРУГО ДОБА (После 1880)

L ЗАЛАЗАК СУНЦА

Још бакрено небо распаљено сија,

и црвени река од вечерњег жара;
Још подмукли пожар као да избија
Из црне шуме старих четинара.
Негде далеко чује се где хукти
Воденички точак промуклијем гласом,
Ал' над долинама док још небо букти,
Цвет водени већ је засп'о над таласом.

Опет једно вече... И мени се чини,
Негде далеко, преко трију мора,
При заласку сунца, у првој тишини,
Тужна у сенци смарагдових гора,
Бледа као чежња, непозната жена,
С круном и у сјају, седи, мислећ' на ме...
Тешка је, бескрајна вечна туга њена
На домаку ноћи, тишине, и таме.

Пред вртovima океан се пружа;
Разлеће се модро јато голубова;
У бокору мртвих, доцветалих ружа
Шумори ветар тужну песму снова.

Два грдна Сфинкса према небу златном
Стражаре немо и безгласно тако,
Док она плаче... А за морским платном
Уморно сунце залази полако.
И ја ком не зна имена ни лица
Све њене мисли испуњавам таде.
Верност јој збори са бледих усница,
Слика к'о самрт, к'о љубав без наде...
Ах! не реците ми никад: није тако,
Ни моје срце да то лаже себи;
Јер ја бих плак'о, ја бих вечно плак'о,
И никада се утешио не би'!

Ј. Дучић

ЛІ БДЕЊЕ

У

дну успаване и неме алеје

Стоји у ноћи под јесењим мразом
Мраморна вила. Ветар тихо веје
Самотним вртом и замрзлом стазом.
Свуда је мирно. Камене балконе
Кентаври држе, и ноћ дуга ова
Безгласно, немо, неосетно тоне
Алејом црних, голих кестенова.

Само, - у тмини, полумраку ледном
Види се негде слаби зрачак плама
у тихој вили. У прозору једном,
Кроз вреже ружа, и за завесама,
То гори светлост. Сред тишине неме,
У топлој соби, кревету од кедрa,
И под јорганима, куд су кризантеме
Расцвале бујно - млада, голих недра,

Ту лежи жена. Пред њом, у ормару
Од ебаноса, укожени красно,
Тасо и Платон... У камину стару
Још жива ватра и црвени јасно...

Будна је. У руци бледој као хладни
Пароски мрамор, у то позно доба
Држи и чита моје „Песме“... Јадни
Песник већ сто лета лежи на дну гроба.

Ноћ не иде, стоји. И само безгласно,
По зидовима, у горењу своме
Весела свећа што трепери јасно,
И ниже сенке, крупне, к'о фантоме.
А она чита... док сред ноћи дуге,
К'о грдан полип са стотину руку,
Стисла јој срце љубав пуна туге,
Туге без суза, без речи, јаука.

И заљубљена, погођена неким
Стихом к'о стрелом, спусти књигу тада
И снива дуго... за мутним далеким,
Чезнући тако у тишини јадâ
И опет чита... Бол к'о море расте

У мртвој ноћи... док сан жудни, мили,
Крилом је, меким к'о паперје ласте,
Осени тужну, уморну, на свили.

Сама свећа гори у самотној вили.

Ј. Дучић

III ЛЉУБАВНА ПЕСМА

уме бокори цветног јоргована,

И ноћ звездана трепери и жуди,
За бујну љубав свету Богом дана.
Док месечина насмејана блуди,
Шуме бокори цветног јоргована.

У таку ноћ је пожудну и страсну
Изолда некад чекала Тристана.
Буде се гробља уз кукњаву гласну,
И сећају се прохујалих дана.
У таку ноћ је пожудну и страсну,

Носећи собом лествице од свиле,
Старински витез, пун вере и наде,
Хитао замку своје верне Виле,
И певао јој страсне серенаде;
Старински витез пун вере и наде!

Шуми, о ноћи прохујалог доба!
У срцу носим некадање људе;
Поворке беле дижу се из гроба
И са мношвом љубе, чезну, стрепе, жуде!
Шуми, о ноћи прохујалог доба,

Страсно и жудно! Она мене чека
К'о некад плава Изолда Тристана.
Стрепи, и слуша топот из далека...
Док месечина насмејана сија,
И ђув мирисни заносно ђарлија
У бокорима цветног јоргована.

М. Ракић

LIII СЕРЕНАДА

(1—3)

1 Allegro

Са
а три свирача у црноме плашту,

Са шеширом на ком се перо вије,
Узев у помоћ источњачку машту,
Прикрашћу се к'о лопов што се крије,
Са три свирача у црноме плашту.

И зајечаће сетне виолине
У свежу ноћ кроз башту цвећа пуну,
И кад кроз облак бледи месец сине
Повиће цвеће своју росну круну,
И зајечаће сетне виолине.

О, то ће бити силна песма, рада
Да знаш шта нежна душа драгој пружа;
На моја уста покуљаће тада
Милосне речи и бокори ружа.

Да, песма моја биће моћна тада,

Песма младости, бурна као она,
Отмена, свежа, поносна, и врела,
И силна као многобројна звона
Кад прослављају победника смела!
Отмена, свежа, поносна и врела.

О, како ће се згранути од чуда
Дремљиве ћифте и њихове жене
Кад их из тешког, глупог санка прене
Свемоћна песма што продире свуда!
О, како ће се згранути од чуда

Бедници једни што нам љубав крате,
Навикнути на отрцане фразе,
Којима лажу своје таште мазе
Касапски момци, каплари, и ћате!
Бедници једни што нам љубав крате!

И зајечаће сетне виолине
У свежу ноћ, и стаће песма ова:
И кад, к'о посмех на ту срећу ташту,
Весела зора на истоку сине,

Са три свирача у црноме плашту
Поћи ћу - да ти сутра дођем снова!

М. Ракић

LIV ЛЕТЊА НОЋ

O

ткуд долазиш, разблудна ноћи,

Те влагом мире твоје тамне власи?

Да ли из хладних струја океана,

Где си пламен летњег дана

Провела на груди

Воденог духа?

И сад се дижеш... У твојој коси

Горе корали, сија се бисерје,

Ризе су твоје обливане

Светлошћу благом, и дахом морске траве,

И груди мирисаве,

Росне и меке

К'о лабудово паперје!...

Заштитнице добра!

Љубавник се теби клања,

А ти га благосиљаш

Сањива, уморна

Од миловања...

Ноћи! Не тони скоро у морске струје;
Ја љубим
Под твојим окриљем благим;
Злато ми спава на руци,
Драга ми спава, склопила је очи...
Продужи власт, ноћи чаробна!
Скоро ће зора доћи,
Већ дишу јутарњи лахори,
И ја нећу моћи
Поцрпсти богатство сласти,
Којим су препуњене
Усне и груди њене...

М. Јакшић

LV НЕ ВЈЕРУЈ...

Н

е вјеруј у моје стихове и риме

Кад ти кажу, драга, да те силно волим,
У тренутку сваком да се за те молим
И да ти у стабла урезајем име

Не вјеруј! Но касно, кад се мјесец јави,
И прелије срмом врх модријех крша;
Тамо гдје у грму прољеће лепрша,
И гдје слатко спава наш јоргован плави,

Дођи, чекаћу те! У часима тијем,
Кад на груди моје приљубиш се чвршће,
Осјетиш ли, драга, да ми т'јело дршће,
И да силно горим огњевима свијем;

Тада вјеруј мени, и не питај више!
Јер истинска љубав за ријечи не зна;
Она само пламти, силна, неопрезна,
Нити мари, драга, да стихове пише!

А. Шантић

LVI ПРОЉЕЋЕ

Н

емој, драга, ноћас да те сан обрва,

И да склопиш очи на душеку меком!

Када мјесец сине над нашом ријеком,

И на земљу пане тиха роса прва,

Родиће се младо прољеће! И свуда

Просуће се мирис плавих јоргована;

И пахуље сн'јежне падаће са грана

У наш бистри поток што баштом кривуда.

Узвиће се Љељо над нашим Мостаром,

И сваки ће прозор засути бехаром,

Да пробуди срца што љубе и горе...

Зато немој, драга, да те сан обрва!

Дођи, и у башти буди ружа прва,

И на моме срцу мириши до зоре!

А. Шантић

LVII ЦИГАНЧЕ

Безбрижно и мило дете! подигни вितिце своје!

Како си чупава страшно! Ах, твоје уснице рујне,
И страсно, ватрено око, и груди свеже и бујне
Веселе око моје.

Додај ми златни пехар! Из твојих очију, лане,
Ја читам страсну повест, које се многи још сећа:
Кад Бахус подиже војску на плодне индијске стране,
На земље мирисног цвећа.

У вихорима страсти, са дивљом, помамном виком,
Скакаше безумна војска од људи, жена, и звери.
И древне индијске горе оглашаваху криком
Истока бујне кћери.

Циганче, тако ми Баха! и ја сам међ' њима био!
Но ти ми објасни сада: шта чиним ово, и гди сам?
Ја видим да сам пијан, и ако - зашто бих крио?
Дирнуо пехар нисам.

В. Илић

LVIII СОК

у

широком хладу палмине лепезе

Лежи лепа Наксис. Подне је врх Нила.

Јато ластва негде преврће и везе;

И ваздухом топлим разлеће се свила.

Нил прастари, зелен, с изнемоглим дахом,

Одилази тромо. Над старинским градом

Мирно подне сипа огњенијем прахом;

И све гори страшћу разблудном и младом.

Полунага Наксис о Изосу сања

У то страсно подне античкога лета;

И, пожудна, једном, кад се таче грања,

У црвено цвеће сва шума процвета.

Ј. Дучић

LIХ ТИБУЛО

ред хладни Венерин кип, под сенком питоме ноћи,

Тибуло, квирит млад, зачуђен застаде немо,
И чудни гледаше лик. На крилу одмора свога
Ромула вечни град спокојно, тихо је дрем'о;
А квирит стоји млад,
И с чудне статуе те, сањиве не своди очи,
И гледа бајни рад...
И зора сину већ, а он је стојао будан;
И с нова тавна ноћ распусти чаробне власи,
А он је сневао сан; - и прекор из сна га трже,
Кроз бурни цели град што тајни збораху гласи,
И он је чуо сам:
„Несрећни Тибуло наш, богови нека га штите!
Он љуби хладни кам“.

В. Илић

LX КОРИНТСКА ХЕТЕРА

Крилата Божице моја! хајд'мо у доба оно

Кад Хелагабала Август владаше богатством Рима;
Хајдемо у цветне земље где Тибар весело шуми,
И седам подножја љуби, нежно се грлећ' с њима.

Са равног Марсовог Поља гонећи кочије златне,
Задоцњен жури се квирит, и у град уморан стиже;
Фркћу уморни коњи, и лаке кочије лете,
И по глаткоме друму вихор се прашине диже.

Поноћ је одавно пала и месец на небу светли,
А поморанџа слатка мирише у самоћи,
И Рим почива мирно. Покашто бахат се чује:
То стража ликтора блуди, и кличе по тавној ноћи.

Стубови Капитола, и горди Пантеон с њима,
К'о црне огромне масе дижу се у небо горе,
И Тибар јасније шуми. Но близу форума самог,

У храму Изиде бледе, звуци се весели хоре:

То Хелагабала Август саиску божицу слави,
И с њиме претори силни. Крај царског његовог трона,
На копља наслоњени, четири Сармата стоје,
К'о слике Титана мрачних, к'о тучне статуе Крона.

А ниже, крај царских ногу, под венцем питомих ружа,
На степеницама златним Коринтска Хетера седи;
Она је подигла очи, и страсно Августа гледа;
И пламен љубави блиста са њених образа бледи'.

Веселе ври и бруји... Између стубова древних
Гомиле развратних жена са дивљим криком се вију;
Свилени пеплони њини по поду мраморним пали,
Што собом стидљивост чедну и женске лепоте крију.

Но ко је тај бледи младић што тако усамљен седи
На пустој тераси храма? Он, жељан вечерњег мира,
Бледо, високо чело на стуб је притиск'о хладни;
На коленима светли сребрна и звучна лира.

У цвету младости прве љубљаше Хипоник Хелу,
И јутро живота њиног радост је красила штедро;

На глас љубави њине оживе природа цела,
И сиње дубоко море, и небо плаво и ведро.

На цветној обали морској они су седели често
У светле вечери мајске. Са тавних коринтских гора
Ветар је мирисним дахом мрсио њихове власи;
И они слушаху с чежњом шуштање мирнога мора.

К'о црне њихове власи, тако се и желе њине
Плетоше у један венац. Под буром детињске страсти,
Подобно мајскоме цвећу, они се свијаху дружно,
Пијућ' из златне чаше невинне љубавне сласти.

Ах, никад небеска љубав не нађе за лице своје
Чистије огледало од њиних невинних душа:
Светле к'о капи морске, а нежне к'о слатки уздах
Што га Психеја драга са тајним трепетом слуша.

Но свану и дан жалости. У Тихи Коринтски Залив
Стigoше једнога дана синови гордога Рима,
Са галијама својим. А кад се кретоше даље
Узеше и лепу Хелу, и Хела отиде с њима!

Да је кипарис црни покрио огњиште њено,

Хипонику би било светлије и лакше тада;
Ал' он је пружао руке на сиње далеко море,
Лијући на врели песак сузе љубавних јада.

Тамо, куда је некад са Хелом блудио срећан,
Сада је с безумним болом клицао њезино име!
Он је седео самац на пустој обали мора,
Где је у светле ноћи и Хела седела с њиме.

Но ипак не беше самац. Погружен у болу своме,
Он звучној поклони лири све звуке младости вреле;
Он је прстима својим, из њених сребрних жица,
Извио чаробну песму у славу невине Хеле...

И с лиром и тугом својом остави пољане родне
И вале Јадранског Мора здравећи звуцима сетним,
Хипоник у Рим се крете. И, ево, усамљен сада,
Он сања о бајној земљи и њеним пољима цветним.

У дому разврата гнусног он сања обале пусте,
Где стоје спомени вечни за ране његовој души;
Он чује потмули ропот Јегејског сињега мора,
И види галеба јато што над њим се кликтањем кружи.

И струја љубави прве обузе његове груди;
И жарки, чудесни пламен запали његово лице;
Он диже високо чело, и косе забаци бујне,
И страсно, несвесно, дивље, удари у њене жице!

И звуци јекнуше благо, и јаче, и јаче грме,
И распрскаше се силно под сводом мрачнога храма...
Зачуђен диже се Август, и баци к тераси поглед,
Где звуци звоне и јече, и бледа царује тама.

Престаде весели шапат између стубова древних,
И полупијане жене јурнуше до царског трона.
Јер грозни пророчки звуци грунуше над њима силно
К'о тутањ подземља мрачног, к'о узвик гњевнога Крона.

И затим тише и тише јецаху сребрне струне,
И премираху болно и тихо њихови гласи,
Као молитва чиста, к'о уздах невине душе,
Ил' к'о последњи јаук с животом што се гаси.

Хетере рукама крију све тајне лепота својих,
И као плашљиво стадо збиле се у густу таму;
Јер осећаху тада, у чудном овоме часу,
Присуство највишег оца у мрачном, развратном храму.

А кад последњи удар огласи сводове хладне,
Женски, очајни врисак проломи тишину нему;
Коринтска Хетера лепа угледа свирача бледог
И по степеницама светим безумно полете к њему.

Хипоник познаде Хелу. Крај кипа Изиде бледе,
Она у болу паде. У храму тишина влада...
Четири Сармата снажна приђоше трупини њеној,
И бледо мртвачко лице са тогом покрише тада.

Кличе весело галеб над плавом пучином мора,
И мирта сладосно шуми под небом жаркога југа
И песма од некуд грмну. Уз удар сребрних струна
Извесно левента неки поздравља срдечног друга.

В. Илић

LXI

у

стаблу кедре, где, те чудне р'јечи,

Што н'јемим гласом о љубави зборе!

Одавна сунце на њих огањ лије,

И тичје пјесме над њима се хоре.

Некада, давно, пре в'јекова много,

На плећима су хитрих дромедача

Ту двоје драгих стигли из даљине,

Са срцем пуним љубави и жара.

Ја немам ништа да ти причам за њих;

Без приче тихи живот им је био:

„Љубав је вјечна!“ урезаше туде,

Пољубише се, и умр'јеше ти'о.

Ј. Дучић

LXII ИЗ „ПЈЕСАМА ЛЕЙЛИ“

(1-7)

7

С робом и с дугим бамбусовим копљем,

На чијем врху спава самрт лута,
К'о с благом својим трговац из граца
Прелажах пустош без стазе и пута.

И бјежах с тобом, у облаку праха,
Од страшне чете дивљих бедуина...
А кад нам хати клонуше у лету,
Пред тобом видјех ја шеика њина.

На груди твоје он очаран пође
Ал' на мом копљу смрт се из сна трже,
И пре нег' пољуб на уснице твоје,
Преда те живот пао му је брже...

Но ако сад их спазиш у даљини

Гдје јуре с мржњом и кликтањем својим
Пусти да и ја прије спазим самрт
Нег' туђи пољуб на уснама твојим!

Ј.Дучић

LXIII МОЈА НОЋИ...

М оја ноћи, када ћеш ми проћи?

- Никад!

Моја зоро, када ћеш ми доћи?

- Никад!

Моја срећо, кад ћеш ми се јавит'?

- Никад!

Моје небо, кад ћеш ми заплавит'?

- Никад!

Моја драга, кад ће наши свати!

- Никад!

Моја сузо, када ћеш ми стати?

- Никад!

А. Шантић

LXIV ОБИЧНА ПЕСМА

Н

аша је љубав била кратког века,

Тренутак један - тек годину дана.

И растави нас нагло судба прека,

Без уздисаја, без суза, без рана.

У свађи нам је прошло пола дана;

У помирењу мучном пола ноћи.

И бежао сам из нашега стана,

Тражећи мира у пољској самоћи.

Но то је било само кратко време;

Па постадосмо туђи једно другом;

И гледасмо се у ћутању дугом,

Тупо, к'о сито дете шећерлеме.

И тако све је прошло; и ја сада

Не могу клети небо ни судбину,

Ил' с песницама стиснутим, пун јада,

Проклети жене или подлост њину!

Па ипак - да си само каткад знала

Велики, кобни огањ душе ове,

И силну љубав што ништи к'о хала

Све друге мисли и наде и снове;

Па ипак - да си само каткад хтела

У заносу, и сличну мекој свили,

Да кажеш нежну реч из срца врела

И ми би можда дуго срећни били!

А сад полако тече ово време;

Постасмо тако туђи једно другом;

И гледамо се у ћутању дугом

Тупо, к'о сито дете шећерлеме.

М. Ракић

LXV ВРАЋАЊЕ

Кад ми опет дођеш, ти ми приђи тада,

Али не к'о жена што чезне и воли,
Него као сестра брату који страда,
Тражећ' меком руком место где га боли.

Пуна носталгије, безнадежне, дуге,
Не сећај ме никад да би могла доћи
Задоцнела радост из дубине туге,
К'о поноћно сунце из дубине ноћи.

Јер ти не знаш, бедна! кроз све дане дуге
Да те вољах место ко зна које жене!
У твом чару љубљах сав чар неке друге,
И ти беше само сен нечије сене...

Ј. Дучић

LXVI ИСКРЕНА ПЕСМА

O

склопи усне, не говори, ћути,

Остави душу, нек' спокојно снева
Док крај нас лишће на дрвећу жути,
И ласте лете пут топлих крајева.

О склопи усне, не мичи се, ћути!
Остави мисли, нек' се бујно роје,
И реч нек' твоја ничим не помути
Безмерно силне осећаје моје.

Ћути, и пусти да сад жиле моје
забрекћу новим заносним животом,
Да заборавим да смо ту нас двоје,
Пред величанством природе! А по том,

Кад прође све, и малаксало тело
Поново падне у обичну чаму,
И живот нов, и надахнуће цело,

Нечујно, тихо, потоне у таму
Ја ћу ти, драга, опет рећи тада
Отужну песму о љубави, како
Чезнем и страдам и љубим те, ма да
У том тренутку не осећам тако...

А ти ћеш, бедна жено, као вазда,
Слушати радо ове речи лажне:
И захвалићеш Богу што те сазда,
И очи ће ти бити сузом влажне.

И гледајући, врх заспалих њива,
Како се спушта нема полутама.
Ти нећеш знати шта у мени бива,
Да ја у теби волим себе сама,

И моју љубав наспрам тебе, кад ме
Обузме целог силом коју има,
И сваки живац растресе и надме,
И осећаји навале к'о плима!

За тај тренутак живота и миља,
Кад затрепери цела моја снага,
Нека те срце моје благосиља!

Ал' не волим те, не волим те, драга!

И зато ћу ти увек рећи: Ћути!

Остави душу, нек' спокојно снови

Док крај нас лишће на дрвећу жути,

И тама пада врх заспалих њива.

М. Ракић

LXVII СУСПРЕТ

Ч

екасмо се дуго, а кад смо се срели

Дала си ми руку и пошла си са мном.

И идући стазом нејасном и тамном,

Искали смо сунца и среће смо хтели.

Обоје смо страсно веровали тада

Да се бесмо нашли. И ми нисмо знали

Колико смо били уморни и пали

Од јада, од давно преживелих јада.

И за навек кад се растасмо, и тако

Стежућ' своје срце рукама обема,

Отишла си плачна, замрзла и нема,

К'о што беше дошла, тужно и полако.

Ј. Дучић

LXVIII ЗАМОР

О

чи су ти данас пуне топле тајне,

По пољубац има у погледу сваком,

И има у гласу тужном, неједнаком,

Обећање среће нове и бескрајне.

Доста, јадна жено, све је залуд! Доста!

Ми смо једно другом давно све већ дали.

Погасимо лампе пира! Као вали,

Све је већ протекло, и ничег не оста...

Још један дан само хтели би свом снагом!

Један, само један!... Вај, док се све брже,

Кроз кобну ноћ чује како бесно рже

Пар злих црних коња, већ спремних, пред прагом.

Ј. Дучић

LXIX ПОЗНАНСТВО

Кад сам је позн'о, небо беше мутно,

Задње су руже умирале ти'о.
Јесење воде шумљаху злослутно;
И ја сам снив'о и тужан сам био.

И моја младост није више знала
За ведре страсти и чезнућа њина;
У моју душу њена сен је пала;
Бледа и мртва као месечина;

Или к'о светлост што у катедрали,
По зидовима с којих капље вода,
Кроз разнобојна окна, као вали,
Проспе се хладна са јесењег свода.

Глас њезин беше к'о музика туге...
И за то мишљах, у слушању многом,
Само на прошлост, на јесени дуге,

На хладно небо, и на тужно „збогом“.

Пољубац њезин беше тих и ледан
Мраморни пољуб; а коса јој плава
Одисала је сетан мирис један
Бокора ружа који доцветава.

И много пута, кад у јутро сиво
Тргнем се из сна - к'о из тешких уза,
И к'о из олова - који ме покрив'о
Очи ми бежу мутне, пуне суза.

Ј. Дучић

LXX СУТОН

Ј а те волим једним жаром невеселим

И сумњом у тугу и лепоту јада:

Срећа коју имам уништава сада

Бесконачну другу срећу коју желим.

Заклањаш ми сунце, а дала си сама

Сто очију моме срцу, и све путе

Души, да би ипак сва нестала у те,

Као изгубљени звук у долинама;

И сто воља као белих јата к југу,

Да сва на твој острв падну очарана;

И сто вера да ти следе једног дана,

К'о сто беле деце у литију дугу.

Дигла си сто мржња, да стражаре као

Сто црних једрила, сва пред твојом луком;

И тако мом духу принела си руком

Цвет твог бића крупан, отрован и зао.

И свом страшћу прве и последње жене,
Владаш мојом душом, свом и свагда; - слична
Судби, тако и ти, силна, непомична,
Стојиш измеђ' мене и свег око мене;

Док из сухе стене бије нова вода,
И плави цветови из старога пања,
И сијају као у сам дан постања
Сва звездана кола са великог свода!

Моју љубав, тамну као мрак у чести,
Ја испуних мржњом, кајањем и страхом
Но жеђ за издајством претвори се махом
Сва у нови завет и сласт исповести.

Тако горко пада неко вече бледо
На све моје путе; болно, по све доба,
Дубоко у мени док љубав и злоба
Као два анђела поју напоредо.

Ј. Дучић

LXXI DE PROFUNDIS

Tи утеху чекаш. Не, утехе нема;

Што утехом зову, зови забором:
Јад истински дубок никад не задрема.

Растрзана тако међу сном и јавом,
Гледајући како непомично бдије
Тај Анђ'о Страдања над тужном ти главом,

Ти желиш и чекаш. И не знаш да није
Ни сад испијена та чемерна чаша,
И свирепи отров једне ироније;

И да ће нас вечно страшна прошлост наша
У немирне ноћи да тргне и сети,
Као звекет ланца старог робијаша.

Сурови ће дани доћи и узети
Сваки по свој део од срца што бунца,

Што жели, што моли; а ти ћеш се пети,
Пети непрекидно до кобног врхунца,
Голом стопом, бледа, смрзла дете,
Пружајући руке и вапијућ': Сунца!

И тако ти дани без среће и мете,
Односећ' свој део страдања и суза,
Као гаврани ће крај нас да пролете,

И не покидавши ни једну од уза
Што нас вежу и сад за прошлост, што стоји
За нама и гледа на нас к'о Медуза.

Ј. Дучић

LXXII ПОВРАТАК

Вратиће се опет када лишће пане,

Кад заплачу хладни ветри обалама.

Као успомена на помрле дане,

Бледа, и у црном, јавиће се нама.

Њен ће мирни корак да жалосно прати

Шум јесењих вода. Но сенка што мрачи

Мраморно јој чело - нико неће знати

Откуда је пала и шта она значи.

К'о душа јесени, кад нам приђе тада,

Испуниће стрепњом неког мирног јада

Нас, и хладне врте, и природу бону;

И кад стари клавир дирне руком лаком,

Биће звуци црни; чиниће се сваком

Као да прах ноћи пада по салону.

Ј. Дучић

LXXIII ВЕЧЕ

М

ре потоња светлост и постаје смеђа;

Октобарско сунце гасне иза хума;
А твоја је душа пуна болног шума,
Тешка суза стала у дну тамних веђа;

Док у твоме врту дан очајно тиња;
у тамној се сенци расплакале чесме;
Шуми гора, као роса да ромиња;
А у теби хује риме моје песме...

Хује тамне риме к'о мистично врело,
Кроз лишће, и звезде, и сен што још пада;
У свакоме стиху има суза јада,
У сваку је строфу легло срце цело.

Ј. Дучић

LXXIV ЗАШТО?

К'о побожни Браман што са страхом чува

Урну, што прах драгих покојника крије,
Безбожничка рука да је не разбије,
И свештени пеп'о ветар не раздува

Музо! зашто и ми не чувасмо тако
Срце са пепелом покојника мили'?
Нико не би знао да смо тужни били,
Да си ти јецала, а ја да сам плак'о!

Јер како је света и чедна бескрајно
Туга што се никад није речју рекла,
Што је само тихо у сузу потекла,
У бледилу лица јављала се тајно;

Како ли је срећна душа која знаде
Бити свијет за се, к'о звезда небеска,
Бачена у свемир што самотна блеска,

Док светова крај ње блуде мириаде;
И мора светлости сјају и трепере,
Век за веком тоне кроз пространства сјајна,
А њен бол и живот остали су тајна
За бескрајни простор и вечите сфере!

И зашто не оста твоја књига мала
К'о гроб сирوماха, гроб без историје,
Ког у светом миру оскврнила није
Ни безбожна грдња ни бестидна хвала!

И ценећ' значење својих светих мука,
Без лире, без гласа, исповести твоје,
Зашто ниси срце прогутала своје,
Као Белерофон, гордо, без јаука!

Ј. Дучић

LXXV ЖЕЉА

Кад и мени дође час да мрети треба,

Боже, дај да умрем у јесење ноћи,
Насмејан и ведар у младачкој моћи,
Под раскошним сјајем септембарског неба!

Смрт је тако лака. Ал' пратила њена,
Сва таштина што се пред смрт снова буди,
И занатске сузе забрађених жена,
И бол извештачен равнодушних људи,

И мантије црне, чираци и чоја
Све то тако грубо и сурово дира,
И гнусобом вређа осећања моја,
Пред скромном лепотом вечитога мира!

о, умрети тако! без писке, без света,
Без досадне, глупе комедије смрти,
Нечујно к'о мирис увенулог цвета;

И живот и дуго очајање стрти,
Као једним дахом, у младачкој моћи,
Под раскошним сјајем септембарске ноћи!
Ти би дошла к мени без сузе у оку,
Иако те боли раздиру и гуше,

Скривајући јаде и тугу дубоку
У кутима тајним нежне твоје душе.
Ти би дошла к мени, и погледом једним
Последње би збогом рекла старом другу,

И милоштом красном, и пољупцем чедним,
Збрисала би тајну, неизбежну тугу.
Дођи! час је куцн'о! К'о у срећне дане,
Поћи ћемо сами из досадног града,

Поћи ћемо сами у питоме стране,
Далеко од људи, далеко од јада.
О хајд'мо у светлост, у поља, у цвеће,
У чедну тишину успаване ноћи,

У милошту тајну што из звезда слеће,
И свечано струји по ведрој самоћи!
Гледај како месец над пољима сија,

И облаке ретке растура и ведри,
И трава мирише, и растине клија,
И шуморе тужно кукурузи једри!
Над нама ће небо трептати у сјају,
Грлиће нас благо васељена нема,

Лепршнуће крилом у оближњем гају
Слепи миш последњи што се на пут спрема.
Па док из даљине грми градска јека,
И забаве пусте што нисе човека,

И бучно весеље тајанствено хуји,
запеваће негде скривени славуји
И природа цела зашумеће страсно,
И поља, и горе, и баште, и врти

Све што у њој живи поздравиће гласно
Свечани долазак равнодушне смрти.
заћутаћу тада. Нема речи више,
Пољубићу само твоју руку бледу;

И дишући мирно, све тише и тише,
Оставићу живот, невољу и беду,
Безбрижан и ведар, насмејан и чио.

И склопићу очи за навек! И тада,
Осетићу чудно, као кад се снива,
Са милоштом тајном што из звезда пада,
И свежином скоро поораних њива,
Сјај очију твојих болећив и мио.

М. Ракић

LXXVI ЈЕДНА ЖЕЉА

Ја бих у ноћима страшног искушења,

Кад дамари бију к'о чекићи прави,

Кад се она што се никада не мења,

Вечна стара рана, опет закрвави;

Ја бих да ми Време дâ све моје дане

Што би редом дошли с далеких крајева,

Да их све од једном, као јато шева,

Пустим у слободу на четири стране!

Да их бацим свуда и на вјеки вјека!

По пределу мрачном, сјајном, топлом, ледном,

И с очима пуним планина и река,

Да проживим живот у тренутку једном!

Јер моја је душа силом дувна седа

Што међ' четир' зида век проводи зао,

Некорисна, суха, бесплодна, и бледа;

Нит' је кога знала, нит' њу когод знао.
И у дуге ноћи, сред тишине глухе,
Над пољима мртвим пуним светог мира,
Кроз пределе пусте и кроз гране сухе,
Само звона звоне с тужног манастира...

Ја бих да исцрпем дане мога века
На пречац! у крају топлом, сјајном, ледном,
И с очима пуним планина и река
Да проживим живот у тренутку једном!

М. Ракић

LXXVII ОРХИДЕЈА

К ада сам те вид'о крај мирисних леја,

У парку, уз песму сакривених гнезда,
С витицама, с велом и, к'о црна звезда,
На белом шеширу црна орхидеја,

Тајанствени сутон, пун љубави страсне,
Шаптао је чежњу кроз мирисне гране;
Док последња румен на западу гасне,
И мир, мир свечани, пада на све стране.

Ја за тобом иђах, и у једном маху,
Слушајући тице и таласе речне,
Ја осетих силно, у побожном страху,
Да је најзад дош'о час љубави вечне.

Час љубави праве, жељене и чедне.
И све што у души мојој беше часно,
И добро, и нежно испод коре ледне,
Прену се, и живну, и заклика гласно!

Али ти не рекох ни „силно те љубим“,
Нити „душо“, нити „очи моје сјајне“,
Нити празном речи и покретом грубим
Збрисах чедне дражи неказане тајне;

Јер, к'о снежна лава, у истоме часу,
Сурваше се на ме бол, туга, и страва,
Тајна страва која у тренутку засу
Клице нове наде и живота права.

И у чудном страху ја се питах тада:
Какво судба спрема испаштање веће,
И колико треба невоље и јада,
Да исплатим овај час ненадне среће!

И не видех ништа. Ни далеке горе,
забрађене танким велом магле плаве,
Ни ритове многе што спокојно горе
Крај обала мирних непомичне Саве.

Ти прође. - уз песму сакривених гнезда,
И тајанствен шумор жбунова и леја,
Предзнак дуге беде, као кобна звезда,
Дизала се злобна, црна орхидеја.

М. Ракић

LXXVIII ЈЕСЕН

рошла је бура, стишале се страсти,

И љубав с њима све је ближе крају;

Друкчије сада твоје очи сјају

У њима нема ни силе ни власти.

Ја чујем: наша срца бију тише,

Твој стисак руке није онај прави;

Хладан, без душе, без ватре и крви,

К'о да ми збори: нема лета више!

За друштво некад не беше нам стало,

О себи само говорасмо дуго;

Но данас, драга, све је, све је друго:

Сада смо мудри и зборимо мало.

...Прошло је лето! Мутна јесен влада.

У срцу нашем ни једног славуља.

Ту хладан вјетар свеле руже љуља,

И мртво лишће по хумкама пада...

А. Шантић

LXXIX ГОСПОЋИЦИ...

Н
екада сам и вас на колену цупк'о

И доносио вам слатке шећерлеме,
И љубио дуго ваше плаво тјеме,
И чело, и лице невино и љупко.

Но дани су прошли к'о ријека нагла,
К'о тренутни снови, као пусте варке:
Сад на вашем лицу сјај младости жарке,
А на моме јесен и туробна магла.

Ја знам, ваше срце сада ватром гори,
Моје хладна зима окива и мори;
Ваше очи сјају к'о два неба плава,

А моје су мутне као магле сиње;
Младост - љубав - огањ - све у гробу спава.
По косама мојим попануло иње...

А. Шантић

LXXX ЈЕДНА СУЗА

оноћ је. Лежим, а све мислим на те

У твојој башти ја те видјех јуче
Гдје береш крупне распукле гранате.

Мила к'о златно небо после туче,
У тиху хладу старе крушке оне,
Сједе ти дјеца и задаћу уче.

Над шедрваном лептири се гоне,
И сјајне капи, са безброј рубина,
Расипају се, док полако тоне

Јесење сунце... И, к'о са висина
Оловни облак, по души ми паде
Најцрњи покров бола и горчина.

И кобна мис'о морити ме стаде:
Што моја ниси; и што смирај дана

Не носи мени звијезде, но јаде?
Што моје баште осташе без грана
И слатка плода, што риђа и зрије
На ватри срца?... Гдје су јоргованâ

Вијенци плави?... Гди је клетва, гди је?...
Вај! вјетар хуји... а ја мислим на те,
И све те гледам, кроз сузу што лије,

Гдје береш слатке, распукле гранате.

А. Шантић

LXXXI ПРЕТПРАЗНИЧКО ВЕЧЕ

Сјутра је празник. Своју свјетлост меку

Кандило баца и собу ми зâри.

Сâм сам. Из кута бије сахат стари,

И глухи часи неосјетно теку.

На пољу студен. Пећ пуцка и грије.

Ја лежим. Руке под главом, па ћутим,

И слушах како грањем замрзнутим

У моја окна голи орах бије.

Тако на врата суморног ми срца

Сјећање једно удара и чека

К'о друг и сабрат, као душа нека

Што са мном плаче, и у болу грца.

Негда у таке ноћи, када отка

Помрлом грању зима покров ледан,

Ова је соба била к'о врт један,

Гдје је к'о поток текла срећа кротка.
Као и сада, пред иконом сјаји
Кандила свјетлост. Из иконостаса
Сух бршљан вири. Лако се таласа
Измирне прамен и благослов таји.

Сва окађена мирише нам соба.
Около жуте лојане свијеће,
Ми, дјеца, сјели, к'о какво вијеће,
Радосни што је већ грудану доба.

Под танким велом плавкастога дима
У пећи ватра пламти пуним жаром,
И сјајне пруге по ћилиму старом
Весело баца и трепери њима.

У врх, на меку шиљту, отац сио,
Пружио чибук, и дим се колута;
Његова мис'о на далеко лута,
И поглед блуди сањив, благ, и мио.

Уза њ' тек малко на шиљтету ниже,
К'о симбол среће, наша мајка бдије;
За скори Божић кошуље нам шије,

И каткад на нас благе очи диже.
У то би халка закуцала. - „Петар!“
- Ускликне отац; - „он је зацијело!
Он вазда воли говор и сијело
Отворите му!“ ...И ми сви, к'о вјетар,

Трчи и вратâ пријевор извуци.
И стари сусјед, висок као бријег,
Тресући с руха напанули снијег,
Јавио би се с фењером у руци.

Сваки му од нас у загрљај хита,
Мајка га кротко сусрета и гледа,
А он се јавља, па до оца сједа,
и бришућ' чело за здравље га пита.

Сва новом срећом огране нам соба!
На сваком лицу свето, сјајно нешто
Сучући брке, стари сусјед вјешто
Поч'о би причу из далеког доба.

И докле прозор хладна дрма цича,
Ми сваку ријеч гутамо нијеми;
Срца нам дршћу у радосној треми,

Све догод не би довршио чича...
Затим би отац, ведар к'о сјај дана,
Узео гусле у жилаве руке,
И гласно поч'о, уз гањиве звуке,
Лијепу пјесму Страхињића Бана...

Мени је било к'о да пјесме ове
Сваки стих поста пун бехар у роси,
Па трепти, сјаје, и мени по коси
Просипа меке пахуљице нове...

О мили часи, како сте далеко!
Ви драга лица, ишчезла сте давно!
Пуста је соба... моје срце тавно...
И без вас више ја среће не стеко'...

Кандило и сад пред иконом тиња,
И сад је позно предбожићње доба;
Ал' глуха јама сад је моја соба,
А ја лист свео под бјелином иња.

Узалуд чекам... У нијемој сјени
Никога нема. Сам, к'о камен, ћутим.
Само што орах грањем замрзнутим

У окна бије, и јавља се мени...
Но док ми мутни боли срце косе,
К'о студѐн травку у врх крша гола
Из мојих књига, са прашљива стола,
Ја чујем шушањ к'о вилине косе...

Гле! Сад се редом расклапају саме,
Све књиге старе, снови чежње дуге
Мичу се, трепте, једна покрај друге,
И њихов шумор к'о да пада на ме...

Сањам ли? Ил' би ово јава била?
Из растворених листова и страна
Прхнуше лаке птице, к'о са грана,
И по соби ми свуд развише крила...

Све се свијетле!... Све у бл'јеску стоје!...
Једна около кандила се вије,
А нека болно, к'о да сузе лије,
Пред сликом дршће мртве мајке моје;

Неке бијеле, као љиљан први,
Само им златно меко перје груди;
Неке све плаве, тек им грло руди,

Као да кану кап зорине крви...
Неке ми пале ту на срце свело,
Па крил'ма трепте и шуште к'о свила;
А једна лако, врхом свога крила,
С цвркутом топлим додирну ми чело.

К'о да би хтјела збрисати сјен туге...
И слушај! Редом запјеваше оне! ...
И гласи дршћу, тресу се, и звоне,
Мили и сјајни к'о лук младе дуге:

„Не тужи! С болом куда ћеш и гдје би?!
Ми пјесме твоје, и другова свију,
Што своје душе на звјездама грију,
Света смо жива породица теби!

„Ми као роса на самотне биљке
Падамо тихо на сва срца бона,
н у ноћ хладну многих милиона
Сносимо топле Божије свјетиљке.

„Ми здружујемо душе луди свије'!
Мртве са живим вежу наше нити;
И с нама вазда уза те ће бити

И они које давно трава крије!
„Пригрли ова јата благодатна!...
И када једном дође смрти доба,
Наша ће суза на кам твога гроба
Канути топло к'о кап сунца златна...”

И акорд звони... Све у сјају јачем
Кандило трепти, и собу ми зари...
Из кута мукло бије сахат стари.
Ја склапам очи, и од среће плачем...

А. Шантић

LXXXII ПОСЛИЈЕ МНОГО ГОДИНА

робару сиједи, под старости ледом

Што изнурен дркћеш као суха грана,
И носећи иње по свом челу бл'једом
Што посрћеш љуто под бременом дана,
Да ли памтиш? - давно, прије много лета,
У дан један мутни, јесењски, и мокри,
Кад капаше вода са дрвља и цв'јета,
И кад мртви данак тешка магла покри:

Спровод један стиже, хрпа мрачних лица,
И у пусто гробље утјераше кљусе...
Тад дјевојче неко, измеђ' црних штица,
Донесоше људи. Косице јој русе
По леденим груд'ма, као свила густа,
К'о мекано злато, почиваху ти'о.
А залеђен, мртав, к'о да с ледних уста
Један горак осмјех још трепташе мио...

И кад црни сандук, на конопце дуге
У дубину спуштен, крупна земља засу,
Само врисак мајке, глас бескрајне туге,
Очаја и бола по гробљу се расу...

И дубоко у ноћ звонио је тамо,
Као глас из гроба промук'о од бола;
А далеко небо ћутало је само,
И капала вода са дрвећа гола.

О памтиш ли, старче, кога мајка стара
Тад у страшној клетви спомињаше туди?
Да ли једно момче што са лудог жара
Отрже се у св'јет, да весело блуди,
Раскинувши прије оштрицом невјерства
Њежно срце једно? Рече л', старче с'једи,
На ког мртва ћерка помишљаше онда
Онај горки осмјех кад јој уста следи?

И да ли га прокле да у часу туге,
И бесвјесног бола над тим пустим гробом,
Садећ' плачну врбу у јесени дуге,
Гр'јех, кајање сања, и младост за собом?
И у мутни данак, и у вече тавно,

Дух савјести кад му с љутим бичем хита,
Да он тебе, старче, изнемогла давно
Из сна мутног буди и за прошлост пита?

Ј. Дучић

LXXXIII БИЛА ЈЕДНОМ РУЖА ЈЕДНА...

У

мајке је ћерка била,

К'о дан лепа, к'о цвет чедна,

Па заволе једно момче.

Била једном ружа једна...

Ал' то момче лептир беше,

И њу презре, срца ледна:

Другој моми руку даде.

Била једном ружа једна...

У цркву се свати крећу,

Разлеже се песма медна,

А са цркве звоно јеца:

„Била једном ружа једна...”

М. Митровић

LXXXIV

устиња лежи дуга, и широка

Вече, сја запад... све букти у бл'јеску...

Ал' на њој никог - само разасути

Скелети неки виде се на п'јеску.

Тако засв'јетли и у људској души;

И ведре мис'о распе свјетлост тајну;

Ал' често нема да озари ништа,

Сем једно гробље и пустош бескрајну...

Ј. Дучић

LXXXV У СУМРАКУ

О

двела ме туга и мисли злослутне

Далеко у поље. Трава пуна росе...

Тужно стоје врбе изнад воде мутне,

Хладни ветри мрсе зелене им косе.

На западу негде полумртав блеска

Угашеног дана задњи бледи пламен.

Нема је нада мном ширина небеска,

Мрак засипа шуму, реке, цвет, и камен.

Ено једно гробље. Ту леже сељаци,

До суседа другара;

И док, к'о кандила, гасну задњи зраци,

Побожно капела сред њих стоји стара.

А доле у селу задњи огњи згасли

Ноћ: и ту се спава... А к'о сабласт чудна

Међ' гробљем и селом још кривуда стаза,

Бијела и гола, кратка, вечно будна...

Ј. Дучић

LXXXVI

Д

алеко, далеко да ми је да бежим

У предео неки, и сâм не знам куда,
И под јасним небом и зрацима свежим
Да се тихо губим к'о ледена грудa
Под пролећним дахом... Ја замишљаm сада:
К'о јелова шума нада мном се нише,
Шуми песма горска, а кроз лишће пада
Зрак румен и златан од сунчане кише,
И над травом лебди... И по крају целом
Цвеће нешто шапће са сузом на лицу.
А ту је и Она - у оделу белом,
Поред мене клечи, и последњу жицу
Са уздахом кида. А ја мрк и ледан.
Мој се поглед диже горе, небу, више,
И под небом гледам на дах плави један,
И умирем тако, тихо, тихо, тише...

М. Митровић

LXXXVII ЈАБЛАНОВИ

Зашто ноћас тако шуме јабланови,

Тако страсно, чудно? Зашто тако шуме?

Жут је месец давно зашао за хуме,

Далеке и црне к'о слутње; и снови

У тој мртвој ноћи пали су на воду,

К'о олово мирну и сиву, у мраку.

Јабланови само високо у зраку

Шуме, шуме чудно, и дркћу у своду.

...Сам крај мирне воде, у ноћи, ја стојим,

К'о потоњи човек. Земљом, према мени,

Лежи моја сенка. Ја се ноћас бојим

Себе, и ја стрепим сâм од своје сени.

Ј. Дучић

LXXXVIII CAT

Д

ан болестан, мутан, небо непрозирно.

Над безбојном водом мир вечерњи беше.

Часовник невидљив негде изби мирно;

Тад потоње руже лагано помреше.

И кад опет изби - с топола се расу

Задње мртво лишће. Мир је на све стране.

Док понова куцну: Тихо у том часу

Једно гнездо паде високо са гране...

Но скривено звоно кад под сводом ледним

И опет се зачу из топола стари',

Сва долина страхом испуни се једним,

И ужасном стрепњом, и паником ствари.

Ј. Дучић

LXXXIX ТИШИНА

Заборављен предео у пропланку дугом,

Обале под тешком тишином и травом.

Ту вечерње воде хује тихом тугом,

А жалосне врбе шуме заборавом.

У зеленој јасној помрчини грања

Ту нађем Самоћу у ћутању вечном,

Бледу, покрај реке; ту седи и сања,

И огледа лице у модрилу речном.

Ко зна од кад тако. - Но, у немом долу,

Глас пане ли само у та места чиста:

Сва тишина тешко уздахне у болу,

Рефрен патње оде од листа до листа.

Ј. Дучић

ХС МОРСКА ВРБА

Сама врба стоји над морем на стени,

Расплела је косу зелену и дугу:

Наличи на нимфу коју су проклели

Да постане дрво и да шуми тугу.

Слуша песму горâ када јутро руди,

Агонију воде у вечери неме;

Непомично стоји тамо где све блуди:

Облаци и ветри, таласи и време.

И ту шуми с њима, дајући полако,

Мору коју грану, ветру листак који;

И, к'о срце, себе кидајући тако,

Тужно шуми живот. - Сама врба стоји...

Ј. Дучић

ХСІ ИЗ „ЈАДРАНСКИХ СОНЕТА“

(1—10)

1

С
амо ја и једро изнад мртве воде,

Неспокојни, мрачни, неми подједнако!
Ноћ... Мирисни ветар провејава лако,
И облаци тихо и нечујно ходе.

Далеко је копно: заман поглед оде
Да га тражи морем. Острво је свако
У вечерњу маглу увило се тако,
И дубоки снови над валима броде.

Мир, тишина смрти... Али испод мора,
Често к'о да чујем глас далеког хора,
Тајанственог, страшног, у дугој тишини.

То се буде гробља под широком водом!
Почиње опело... Ноћ под црним сводом
Шуми псалме, палећ' свеће у висини...

Ј. Дучић

ХСII 5

В

иторог се месец заплео у грању

Старих кестенова. Ноћ светла и плава...

У твојем врту свака ружа спава,

Ладолеж засп'о на широком пању.

Путују облаци у немом блистању;

А ваздух без гласа, без звука, без јава.

Ђарлија чемпрес, и мирише трава;

Ноћ тешком купом злато сипа на њу...

На мору нигде једра ни галеба;

Мир само струји с љубичастог неба

А сан, видим, слази и врх мојих јада...

Но кад сунце блисне на море и грање,

Тад ће да се прену, и изађу тада,

Као црне змије на своје сунчање...

Ј. Дучић

ХСІІ ЗВЕЗДЕ

Са острва Лопуда

Високо у грању мирно горе звезде,

И широка песма мора у тишини
Чује се око нас; и ти гласи језде
К'о да роса пада у сребрној тмини.

У њену сам косу уплетао страсно
Мокре ноћне руже. Путем пуним зова,
Ја јој љубљах цело ово вече јасно
Очи пуне звезда и уста стихова.

Све је шумно, сјајно; и лије из грања
Светлост, к'о падање неке беле кише;
Маслинова шума у даљини сања...

А море је пуно звезда, па их њише;
И по жалу немом, празном, и без сене,
Котрља их сву ноћ к'о песак и пене...

Ј. Дучић

XСIV ПОДНЕ

Н

ад острвом пуним чемпреса и бора

Младо, крупно сунце пржи, пуно плама,
И трепти над шумом и над обалама
Слан и модар мирис пролетнога мора.

Љубичасте горе, гранитне, до свода,
Зрцале су у дну. Мирна, и без пене,
Површина шушти и целива стене;
Свод се светли, топал, стаклен, изнад вода.

Прах сунчани трепти над испраним песком,
И сребрни галеб понекад се види,
Светлуца над водом. И миришу хриди
Мирисом од риба и модријем вреском.

Све је тако тихо... И у мојој души
Продужено видим ово мирно море,
Шуме олеандра, љубичасте горе,

И блед обзор што се свијетли и пуши.
Немо стоје у њој сребрнасте, родне
Обале и врти; и светли и пали
Младо, крупно сунце, и не шуште вали
Све је тако тихо... Мир... Свуда је подне.

Ј. Дучић

ХСV МОЈА ПОЕЗИЈА

М

ирна као мрамор, хладна као сена,

Ти си бледо, тихо девојче што снева.

Пусти песма других нека буде жена

Што по нечистијем улицама пева.

Ја не мећем на те ђинђуве са траком,

Него жуте руже у те косе дуге:

Буди одвећ лепа да се свиђаш сваком,

Одвећ горда да би живела за друге.

Буди одвећ тужна са сопствених јада

Да би ишла икад да тешиш ко страда,

А чедна, да водиш гомиле што нагле.

И стој равнодушна, док око твог тела,

Место китњастог и раскошног одела,

Лебди само прамен тајанствене магле.

Ј. Дучић

ХСVІ АНЂЕО МИРА

Н оћ дубока влада, и све живо спава;

На староме торњу поноћ откуцава.

И у томе часу са гранчицом крина,
Анђео се спусти са рајских висина.

Све поспало ћути, нико се не буди;
Не виде га звери, не виде га људи.

Ал' осећа грање - па се тихо свија;
Осећа га лахор - па тихо ћарлија.

И Анђео Мира, кроз дубоку таму,
Спусти се пред олтар у пустоме храму.

Па прекрстив руке на блажене груди,
Рујну зору чека да небом заруди...

В. Илић

ХСVII АНЂЕО ТУГЕ

Са распуштеном косом, под венцем од љубичица,

Спустивши блеђану главу на звучну сребрну лиру,
Ја видим небеску слику. Са покиданих жица,
Последњи акорд звони.

Божанска нека туга светли се са њеног лица,
И она сузе рони.

Анђео то је Туге. По дубравама тавним
Њезина чудна песма болно и слатко јечи;
У њојзи очајник тражи утешне и миле речи,
И њима тугу гони.

Она га у небо диже, дајућ' му криоца своја...
Музо! Хајдемо њојзи, јер то је сестрица твоја.

В. Илић

XCVIII ВЕЧЕ

Р

умене пруге већ шарају далеки запад,

Клонуо почива свет. Са мирних, далеких поља
Уморни ратар с песмом журно се ноћишту спрема;
И само час по час зајечи шарена дола

Он шкрипе точкова колских. Гонећи весела стада,
Безбрижно пастир млад у звучне двојнице свира;
А његов космати пас, подвивши репину, лено
Корача упоред с њим. Копрена дубоког мира

Увија поља у равни. Румене пруге се гасе
И бледи месечев зрак, светило небеских двора,
Кроз маглу диже се већ; - и нема, дубока тама
Доводи бајну ноћ са сињег незнаног мора.

Све грли мир и сан. По кашто заурла само
Суседов стари пас; ил' позно дошавши с рада
Испреже ратар плуг, и стоку уморну поји;
И ђерам шкрипи све, и вода жуборећ' пада.

В. Илић

XCIX ЈЕСЕН

К

'о горда царица и бајна, са снопом златнога класја,

На пољу Јесен стоји. Са њене дражесне главе
Лиснатих врежа сплет чаробно спушта се доле
До саме мирисне траве.

Пухором посут грозд у једној подигла руци,
И слатко смеши се на њ. Питоме и благе ћуди,
Припрема она сад спокојне вечери и дане,
И жетву богату нуди.

Како је мамљиво све! На старом огњишту мирно
Пуцкара црвенкаст плам. Кад магла покрије равни
И влагом испуни зрак, ту прошлост васкрсне древна,
И гатке времена давни'.

И позно у тавну ноћ разговор спокојно бруји,
Док дремеж не свлада све. И страшно шаптање тада
Кроз мирни прошушти дом - ал' и то губи се брзо,
И сан лагано пада...

В. Илић

С У ПОЗНУ ЈЕСЕН

Ч уј како јауче ветар кроз пусте пољане наше,

И густе слојеве магле у влажни ваља дђ...
Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом;
Мутно је небо сво.

Фркће окис'о коњиц и журно у село граби,
И већ пред собом види убог и стари дом.
На прагу старица стоји и мокру живину ваби,
И с репом косматим својим огроман зељов с њом;

А ветар суморно звижди кроз црна и пуста пола,
И густе слојеве магле у влажни ваља дђ...
Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом;
Мутно је небо сво.

В. Илић

СИ

Сиво, суморно небо. Са старих ограда давно

Увели ладолеж већ је суморно спустио вреже;
А доле, скрхане ветром, по земљи гранчице леже;
Све мрачна обори јесен, и све је пусто и тавно;
Без живота је све.
Изгледа као да смрт уморну природу стеже,
И она тихо мре...

А по каљавом друму, погружен у смерној туги,
Убоги спровод се креће. Мршаво малено кљусе
Лагано таљиге вуче, а врат је пружио дуги...
И киша досадно сипи, и спровод пролази тако,
Побожно и полако.

В. Илић

СИ ПОСЛЕДЊИ ГОСТ

оноћ је одавно прошла. У крчми никога нема,

Осем крчмара старог, што згурен крај топлог плама
Претура дебелу књигу. Напољу мртвило влада,
И ситна кишица сипи, и густа царује тама.

У том се куцање зачу. У крчму уђе нагло
Чудноват некакав гост: усне му грозно се смеше:
Из празних шупљина очних студена пустош се шири,
У руци држаше косу. То Самрт ледена беше.

Крчмар је дремао мирно држећи дебелу књигу,
Кад самрт тихо му приђе, и мирно стаде над њиме.
Па онда узеве перо с крчмарског прљавог стола,
И својом мртвачком руком записа сопствено име...

И затим у буцак оде. Из танке полутаме
Страшно се кезила отуд... Ветар је са влажном руком
Тресао прозоре мутне и тешка храстова врата,

Звиждећи кроз празну крчму суморним и страшним
звуком.

В. Илић

СН ЗИМСКО ЈУТРО

Јутро је. Оштар мраз спалио зелено лисје,

А танак и бео снег покрио поља и равни,
И сниски тршчани кров. У даљи губе се брези,
И круже видокруг тавна.

У селу влада мир. Још нико устао није.
А будан петао већ, живосно лупнувши крилом,
Поздравља зимски дан, и звучним ремети гласом
Тај мир у часу милом.

Ил' каткад само тек звиждање јасно се чује,
И тежак промук'о глас. То ловац пролази селом,
И брзе мамећи псе погурен у поле жури,
Покривен копреном белом.

Свуда је пустош и мир. Ноћна се кандила гасе
А свежи јутарњи дах прелеће долине мирне,
И шум се разлеже благ кад својим студеним крилом
У голе гранчице дирне...

В. Илић

СIV ГРМ

М

уњом опаљен грм на суром пропланку стоји,

К'о црн и мрачан див. И густе травице сплет
Горди му увија стас; - и горски несташан лахор
Лелуја шарен цвет.

И зима дође већ, и својом студеном руком
Покида накит сав, и гору обнажи сву;
Ал' многа зима још са хладним ветром ће доћи,
А он ће бити ту.

В. Илић

CV ВЕСЕЛО ЈЕ...

Весело је младо јутро,

Птице дижу грају,
Шума листа, трава гори
У сунчаном сјају.

На мом крилу започета
Тужна песма стоји;
С белог листа гледају ме
Црни јади моји.

Нада мном се ветрић наг'о,
Па у строфу вири
- „Веселије!“ шапну, - духну
Па листак отпири...

М. Јакшић

CVI ЗИМСКА ИДИЛА

Зими је покрила снегом долине и поља равна

И тавне високе горе. Вихори снежног праха
По пустом вију се пољу, и цела природа ћути,
И листак последњи вене од зимског студеног даха.

Весело пуцкара пламен у скромној избици нашој,
И мачак на банку дрема. Кроз таму вечери бледе
Дугачке и светле сенке по зиду чудно се вију,
А око огњишта сниског озебла дечица седе.

Деда узео лулу, и с пажњом о длан је бије,
Па испод појаса вади листове дувана сува;
И кад их изгњави добро, он онда напуни лулу,
И мирно пушећи слуша ветрину што пољем дува.

По кашто зашкрипе селом волујска дрвена кола,
И гавран над њима гракне. За тим се разговор чује.
То се комшија Панта сигурно из горе враћа,

Па журно испреже стоку и чељад по кући псује...
...А деда овако прича: „Одавна, у селу нашем,
Живљаше убога жена са малим јединцем својим.
То беше немирни Павле. Памтим га и сада лепо,
И ако то беше давно у младим данима мојим.

Хиљаду осам сто... (сад не знам којег лета,
Ал' Бунапарта је онда на Руса пошао био)
Зима је велика била. Реке се замрзле рано,
А снег од осам стопа поља је и горе крио.

У једно студено јутро, кад мајке не беше дома,
Мали се подиже Павле, и оде ван нашег села
И никад не дође више. Људи га тражили ваздан,
А јадна његова мајка плачући живот је клела.

Тако је плакала она вас дан и сву ноћ горко,
Вртећи вретено танко. Она је молила Бога
Да јој бар место каже на коме оконча Павле,
Те једном да види јоште умрлог јединца свога.

Богу се досаде молбе, огрне свој топли ћурак,
И зовне Светога Петра. Петар му истину каже,
Зашто та жена плаче. То буде Господу криво;

Узме палицу, дакле, и пођу да Павла траже.
Нађу га у самом рају. Он се попео лепо
На рајску лиснату воћку, па златне јабуке једе;
А доле на цветном поду, у белом и чистом руву,
Још многа некаква деца јабуке једу и седе.

Међ' њима јагањци блеје и звонца сребрна звоне,
И многи лептири лете по рајском мирисном цвећу;
Кроз цветне пољане рајске бисерне протичу реке,
И рајске шарене тице на мирне обале слећу.

А Господ подвикну тада: „О Павле, чапкуне један!
Ко те је довео амо да рајске јабуке млатиш?
Силази са воћке доле!... Обуј се, и натраг иди!
Па мајку да слушаш лепо кад своме дому се вратиш!“

Једне вечери, децо, Павле се поврати кући;
Кириџије га нашле, што често пролазе селом;
Полумртав је леж'о на снежном сеоском друму,
Уморан, блед, и занет, са јако прозебним телом.

Ми смо од њега чули, како је на небу био,
Јер нам је причао увек о рајском животу своме;
Али од тога дана мајку је слушао лепо

После је заната ради у варош отиш'о с њоме“.

Штекће лисица гладна, и вихор пољаном душе,

А око појата селских са риком облазе вуци;

У селској чађавој крчми свирка се и песма чује,

И једнолико ситно хоре се њихови звуци,

И тону у јасној ноћи... На сниском огњишту старом

Огроман мачак дрема крај огорелог пања;

Кад вихор налети јаче, он лено отвори очи,

Па зевне немарно дваред, и опет спокојно сања.

В. Илић

CVII ДРУГУ

С то је припремљен давно, и мирта, и мајске руже;

На столу амфора блиста, и скромна вечера с њом.
На празник светлога Маја похитај, љубазни друже,
У овај мирни дом.

Дарови божице штедре на столу одавна стоје;
И поморанџа слатка, и сочни оливе плод;
Мирисом нарда и смирне миришу одаје моје,
Светли се глатки под.

У разговору мудром, док Веспер на небу светли,
Ми ћемо славити мудрост и тихи живот свој;
А кад јутарњег Феба огласе далеки петли,
Тад - збогом, друже мој!

Два верна и снажна роба под руке повести могу
Потомка Ромула храброг. Ах, то бар није грех!
Да не оскрвни тебе и твоју грађанску тогу
Поруга или смех.

В. Илић

CVIII ЕМИНА

Синоћ, кад се вратих из топла хамама,

Прођох покрај баште старога имáма;
Кад тамо, у башти, у хладу јасмина,
С ибриком у руци стајаше Емина.

Ја, каква је пуста! Тако ми имáна,
Стид је не би било да је код Султана!
Па још када шеће и плећима креће,
Ни хоџин ми запис више помоћ' неће!

Ја јој назвах селам. Ал', мога ми дина,
Не шће ни да чује лијепа Емина;
Но у сребрн ибрик захитила воде,
Па по башти ђуле заливати оде.

С грана вјетар духну, па низ плећи пусте
Расплете јој оне плетенице густе;
Замириса коса, к'о зумбули плави;

А мени се крену бурурет у глави!
Мало не посрнух, мојега ми дина!
Ал' мени не дође лијепа Емина;
Само ме је једном погледала мрко,
Нити хаје, алчак, што за њоме црко'!

А. Шантић

СІХ ДУБРОВАЧКИ МАДРИГАЛ

Вечерас, Госпођо, у Кнеза на балу,

Играћемо опет бурни валс, к'о прије;
С радошћу на лиду минућемо салу,
Као да никад ништа било није!

А затим ће доћи весели кадрили,
Музика ће страсна да хуји к'о бура;
Госпође ће бити у млетачкој свили,
Господа у руху од црног велура.

За тим ће властела у зборе да тону!
Млађи о јунаштву, песништву, и вину,
Старији о небу, о старом Платону,
И о сколастици, Светом Августину.

Ми ћемо, међутим, сести у дну сале,
У меке фотеље, не слушајућ' тезу,
И написаћу вам, хитро, к'о од шале,
Један тужан сонет на вашу лепезу.

Ј. Дучић

СХ ДУБРОВАЧКИ ПОКЛИСАР

Зими, тисућ шест сто... (сад свеједно које),

Менчетић, поклисар, беше у Версаљу,
Да учини смерно подворење своје
Лују Четрнајстом, милостивом краљу.

У част посланика Републике старе,
И светлога госта, држали су били
Тад у Трианону бриљантно соаре,
С трупом Молијера, музиком од Лили.

Сву ноћ напудране маркизице мале,
На врх ципелица сатанских и финих,
Играху менует; и мирис дуж сале
Вејаше к'о ветар од лепеза њиних;

Док је гост, међутим, прешао у збору
С једним кардиналом, пун речите силе,
Цело стање цркве на Јадранском Мору,
Све мислећ' на једну ципелу од свиле.

Ј. Дучић

СХІ ДУБРОВАЧКО ВИНО

М

оре непомично, мирно као срма,

Лежаше пред вртом. Само млаз фонтана
Прска. Док из модрог лаворовог грма
Вири блудно лице мраморнога Пана.

Чу се страсна свирка. Затим друштво цело
Јави се у врту; сва су лида њина
Била раздрагана; све беше весело
После доброг ручка и перфидног вина.

И почеше игре, све с нежним дармаром;
Извесна пометња наступи у чину:
Ту капетан псалме цитира са жаром,
А доминиканац свира мандолину;

Госпођица Ана де Доце, већ седа,
Чувена са строгих врлина и тона,
Окружена јатом дамâ, приповеда
Једну громку причу из „Декамерона.“

Ј. Дучић

СХII ДУБРОВАЧКИ ЕПИТАФ

О

ва стара кућа са грбом старинским,

С балконом на Страдун, где миришу саде

Године и трулеж ходницима ниским,

Беше некад кућа кнеза Паска Заде.

Паско Заде беше алхимичар; даље,

Познат питагорист, звездар, морепловац;

Ђак славног Ванини. - Пучанин, син шваље,

Поста племић умом, а кнезом за новац.

Летописи кажу: - Беше мудрост сама...

Сто годишта живље за музе и паре...

Но сласт женског тела не позна: од срама

Умре... сед к'о овца, мален као јаре...

Епитаф: „Ту лежи Паско Заде, мили

Кнез... (и тако даље), успомене јасне!

Једини од људи с ким су увек били

Сви мужеви добри и све жене часне“.

Ј. Дучић

СХІІІ НАПУШТЕНА ЦРКВА

(из пећске околине)

Лежи стара слика распетог Христа.

Млаз му крви цури низ сломљена ребра;
Очи мртве, усне бледе, Самрт иста;
Над главом ореол од кованог сребра.

Дар негдашњег племства и побожног себра,
Ђердан од дуката о врату му блиста;
По оквиру утиснута срма чиста,
А оквир је рез'о уметник из Дебра.

Такав лежи Христос сред пустиног храма.
И док, постепено, свуда пада тама,
И јато се ноћних тица на плен спрема,

Сам у пустој цркви, где круже вампири,
Очајан и страшан, Христос руке шири,
Вечно чекајући паству, које нема...

М. Ракић

СХІV СИМОНИДА

(фреска у Грачаници)

И

скопаше ти очи, лепа слико!

Вечери једне, на каменој плочи,
Знајући да га тад не види нико,
Арбанас ти је ножем избô очи.

Али дирнути руком није хтео
Ни отмено ти лице, нити уста,
Ни златну круну, ни краљевски вео,
Под којим лежи коса твоја густа.

И сад у цркви, на каменом стубу,
У искићеном мозаик-оделу,
Док мирно сносиш судбу твоју грубу,
Гледам те тужну, свечану, и белу;

И као звезде угашене, које
Човеку ипак шалу светлост своју,

Те човек види сјај, облик, и боју
Далеких звезда што већ не постоје,

Тако на мене, са мрачнога зида,
На почађалој и старинској плочи,
Сијају сада, тужна Симонида,
Твоје већ давно ископане очи!

М. Ракић

СХV ЈЕФИМИЈА

Јефимија, ћерка господара Дrame,

И жена деспота Угљеше, у миру,
Далеко од света, пуна верске таме,
Везе свилен покров за дар Манастиру.

Покрај ње се крве народи и гуше,
Пропадају царства, свет васколик цвили;
Она, вечно сама, на злату и свили,
Везе страшне боле отмене јој душе.

Векови су прошли, и заборав пада;
А још народ овај, као некад, грца;
И мени се чини да су наша срца
У грудима твојим куцала још тада.

И у мучне часе народнога слома,
Кад светлости нема на видику целом,
Ја се сећам тебе и твојега дома,

Деспотице српска с калуђерским велом!
И осећам тада да, к'о некад, сама,
Над несрећном коби што стеже све јаче,
Над племеном које обухвата тама,
Стара Црна Госпа запева и плаче...

М. Ракић

CXVI НА ВАРДАРУ

Суро, вечито стење гордо се у небо диже;

Над урвинама тавним орли се с облаком боре.
А доле са страшним шумом Вардар се пени, и стиже
И пада кроз уске кланце у сиње Јегејско Море.
О вали, о реко српска! Столећа тако се губе,
И као таласи тону у море вечности тавне.
Ал' твоје бисерне капље камена подножја љубе
Где споменици стоје народне прошлости славне.
Али ће, к'о рајски феникс, синути слобода мила;
И ја ћу стајати ведар где сада погружен стојим,
И наш ће ор'о бели широко развити крила
Над урвинама твојим.

В. Илић

СХVII НА ГАЗИ-МЕСТАНУ

Силни оклопници, без мане и страха,

Хладни к'о ваш оклоп и погледа мрка,
Ви јурнусте тада у облаку праха,
И настаде тресак и крвава трка.

Заљуљано царство сурвало се с вама.
Кад олуја прође врх Косова равна,
Косово постаде непрегледна јама,
Костурница страшна и поразом славна.

Косовски јунади, заслуга је ваша
Што последњи бесте. У крвавој страви,
Када труло царство оружја се маша,
Сваки леш је свесна жртва, јунак прави!

Данас нама кажу, деци овог века,
Да смо недостојни историје наше,
Да нас захватила западњачка река,

И да нам се душе опасности плаше.
Добра земљо моја, лажу! Ко те воли
Данас, тај те боли. Јер зна да си мати;
Јер пре нас ни поља ни кршеви голи
Не могоше другом свесну љубав дати.

И данас, кад дође до последњег боја,
Неозарен старог ореола сјајем,
Ја ћу дати живот, отаџбино моја,
Знајући шта дајем и зашто га дајем...

М. Ракић

СХVІІІ БОКА

Н

аша мила Боко, невјесто Јадрана,

Покривена небом к'о од плаве свиле,
Љепша си од твоје приморкиње виле,
И свјетлија си од њеног ђердана!

Никада се тебе нагледао не би'!
Но да ми је једно: да постанем валом
Сињега ти мора, па пред твојим жалом
Да вјечито шумим и да пјевам теби,

И да с тобом гледам на твој Ловћен плави!
Па једнога дана кад се Господ јави,
Кад орлови наши високо заброде,

И са твојих руку пану гвожђа тврда:
Да побједну химну слушам с твојих брда,
И да с тобом славим дан златне слободе!

А. Шантић

СХІХ ОСТАЈТЕ ОВДЈЕ!

О

стајте овдје!... Сунце туђег неба

Неће вас гријат' к'о што ово грије;

Грки су тамо залогаји хлеба

Гдје свога нема и гдје брата није.

Од своје мајке, ко ће наћи бољу?!

А мајка ваша земља вам је ова;

Баците поглед по кршу и пољу,

Свуда су гробља ваших прадједова.

За ову земљу они беху диви,

Узори св'јетли, што је бранит' знаше,

У овој земљи останите и ви,

И за њу дајте врело крви ваше.

К'о пуста грана, кад јесења крила

Тргну јој лисје и покосе ледом,

Без вас би мајка домовина била;

А мајка плаче за својијем чедом.
Не дајте сузи да јој с ока лети;
Врат'те се њојзи у наручја света;
Живите зато да можете мр'јети
На њеном пољу гдје вас слава срета!

Овдје вас свако познаје и воли,
А тамо нико познати вас неће;
Боли су своји и кршеви голи
Но цв'јетна поља куд се туђин креће.

Овдје вам свако братски руку стеже
У туђем св'јету за вас пелен цвјета;
За ове крше све вас, све вас веже:
Име и језик, братство и крв света.

Остајте овдје!... Сунце туђег неба
Неће вас гријат' к'о што ово грије,
Грки су тамо залогаји хљеба
Гдје свога нема и гдје брата није...

А. Шантић

СХХ ВЕЧЕ НА ШКОЉУ

учина плава

Спава,
Прохладни пада мрак.
Врх хриди црне
Трне
Задњи румени зрак.
И јеца звоно
Боно,
По кршу дршће звук;
С уздахом туге
Дуге
Убоги моли пук.
Клече мршаве
Главе
Пред ликом Бога свог
Ишту. Ал' тамо,
Само
Ћути распети Бог.

И сан све ближе
Стиже,
Прохладни пада мрак.
Врх хриди црне
Трне
Задњи румени зрак.

А. Шантић

СХХІ СИЈАЧИ

Ј
утро. Бик риче. Из широке ноздре

Пара му бије. Одјекују стране.

Златно, к'о класје златно када дозре,

Продире сунце, навјешћује дане

Љиљана скорих. Шуме пјесме врела,

И раним пупком пупе голе гране.

Ово су часи великијех дјела

Широм ораних, замагљених њива

Виде се јаки родитељи села.

Зној им са лица удара и лива;

Полако крачу к'о да сваки ступа

Ковчегу светом, гдје угодник снива.

Полако крачу. И док магла тупа

Растањује се, и док сунце лије

Радости златне из црвених купа,
Сви машу руком изнад бразда тије',
И продрти им пешеви рукава
Лепршају се, шуме, к'о кад вије

Вјетар у сплету сасушених трава.
Мени се чини: к'о да крила склопе
Свијетле птице, и сврх ових глава

Лебде и поје, а из сваке стопе
Радника кротких, робља наших дана,
Лавори, сјајни, к'о злато кад стопе,

Расту, свију се, по врсима грана
Пољубе црна и знојава чела.
И к'о да чујем, како са свих страна

Хорови звоне, и к'о суза врела
Свјетлост чудесна полако се слива,
Под продртијем крововима села.

И сваки сијач к'о да виши бива,
Расте, и сваки под крстом се диже
Небу... И на ме, усред ових њива,

К'о раздробљене звијезде, све стиже
И пада сјеме из жуљавих рука;
А озго Отац силази све ближе.

Уз пратњу силних и чудесних звука
Ореол сјајни Он полаже виш'њих...
И свуд из неба, с врхова, и лука,

Звони и звони: „Осана во вишњих!“
...Сја сунце, златно к'о класје што дозре;
Бик риче испод јела стогодишњих,

И јутро кади димом јаке ноздре...

А. Шантић

СХХII ИСПОВЕСТ

(1-5)

1

Н а трошном чуну, без крме и наде,

У мени вера губи се и мре;

Ја ништа више не верујем, ништа!

Ил' боље рећи, ја верујем све...

На мору бурном људскога живота

Прерано ја сам упознао свет:

За мене живот ништава је сенка,

За мене живот отрован је цвет.

Трпи и живи!... Пријатељу драги,

О многом чему мислио сам ја

О, благо оном ко не мисли ништа!

Тај мање тужи, мање јада зна.

Весело чедо Аркадије цветне,

Он не зна шта је трње, шта је кам;
За кршне кланце он је слуш'о можда,
Али по њима није иш'о сам;

За њега свет је перивој од ружа,
По цвећу шеће као паун млад,
Његова душа језеро је мирно,
Његов се никад не колеба над.

В. Илић

СХХIII 4

И

стина, гдје је?... Иди својом стазом...

Ал' познај себе, па да познаш њу!

Корачај мирно по ускоме путу,

И буди скроман. - Истина је ту.

Ал' шта ме гони, те се умом крећем

Међ' сјајне звезде, у пучине дно?

Какве ме тамо очекују тајне?

Има ли краја тумарање то?

Тавним се вечност заогрће плаштом,

Ал' слаб је разум да га дигне с ње;

Погледај напред - не види се ништа,

Погледај натраг - ништаво је све...

К'о сморен путник у дубокој ноћи

Што заман баца мутни поглед свој,

И разум људски тако исто лута,

И страшно кличе у невољи тој,
Ал' нигде гласа... нигде станка нема,
Уморну своју да окрепи моћ.
Одјек се губи, устаје, и пада,
И свуд се шири ноћ, дубока ноћ!

В. Илић

СХХIV

С а погледом угашеним,

С прекрштеним рукама,
На мртвачком одру свом
Лежао сам међ' вама.

Ви сте моје бледо лице
Росним венцем обвили,
И о мојим боловима
Са уздахом зборили.

Ја сам слуш'о речи ваше
С њиним слатким отровом,
И горко сам насмеј'о се
Под мртвачким покровом.

В. Илић

СХХV МИСАО

Ј а поима́м добро неминовност зала,

Склоп целог живота, са тугом и бедом,

Ја знам шта је судба свију идеала:

Моје знање видиш на лицу ми бледом.

Али знам и узрок зашто тако бива,

Јер прошао нисам кроз живота хуку

Склопљених очију и скрштених руку;

Кад срце запишти, мисао је крива!

Кад се спусти вече, и врх тамних њива

Беличасте магле облацци се гоне,

И с торњева старих стане да се слива

Звук побожних звона што вечерње звоне;

У час кад завлада мир крај мене широм,

И шума заћути, и занеми врело,

И уморно моје намучено тело

Зажуди за слатким одмором и миром,
Мисао се јави! Као звер ме зграби,
И понесе собом у пределе суза
Гуши ме, а моји напори су слаби
Да се сатре ова похлепна Медуза!

Она господари. Ја сам к'о Мазела,
Привезан на коњу у дубокој ноћи,
Што гледа за Степом где промиче степа,
Без наде, без даха, без воље, без моћи,

Сатрвен и сможден, у очима страва
Разјапљена уста, али грло неми
Сам, једина душа испод неба плава,
Сам на бесној мисли што у пропаст стреми!

...Тако влада она! Њен загрљај ране
Ствара, кости ломи, к'о да су од стакла...
Смрвљеног ме пусти када зора сване
Из црних дубина разјапљеног пакла.

М. Ракић

СХХVI НАШТО МИСАО...

Н

ашто мисао, кад није дубока

Као вечност што је!

Нашто, кад није оштра као копље,

Ни јасна к'о сунце,

Да њоме продрем у знамење своје!

Нашто, када је на јаде нам дата!

Мати вечног страха;

Кад не допире од покрова даље!

До гроба мрачна,

А тајна преко ништавога праха.

Нашто та мудрост Божјег Провиђења,

Црв коме се клања!

Нашто ме вара са призраком умља?

Нашто ми очи

Кад вечно тонем у тами незнања!

М. Перовић

СХХVII ДОЛАП

Ј а знам један долап. Црн, гломазан, труо,

Стоји као спомен из прастарих дана.
Његову сам шкрипу као дете чуо;
Стара груба справа давно ми је знана.

Један мали вранац окреће га тромо,
Малаксао давно од тешкога труда;
Вуче бедно кљусе сипљиво и хромо,
Бич га бије, улар стеже, жуљи руда.

Вранче! ти си био пун снаге и воље,
И долап си стари окретао живо;
Тешила те нада да ће бити боље;
Млад и снажан, ти си златне снове снив'о.

Ал' је прошло време преко твоје главе,
Изнемогло тело, малаксале моћи;
Познао си живот и невоље праве,

И јулијске жеге, и студене ноћи.
О, како те жалим! - Гле, сузе ме гуше,
Оличена судбо свих живота редом!
Тебе, браћу луде, и све живе душе,
Једнаке пред општом, неминовном бедом...

Подне. Ти би воде. Ко ће ти је дати?
Ту крај твојих ногу жуборећи тече.
Али бич фијукне... Напред! немој стати,
Док не падне најзад спасоносно вече.

Подне. Ти си гладан. Ти би траве хтео;
Свуда око тебе буја трава густа,
И мирисе њене ћув доноси врео.
Али бич фијукне: збогом, надо пуста!

Ти си као и ја, од младости ране,
Осетио општу судбу што нас гази,
И гладан и жедан проводио дане
Све у уском кругу, све на истој стази.

Ти си, као и ја, на јулијској жези,
Док жубори вода крај тебе у виру,
Сањао о срећи, награди и незми,

Сањао о добром, заслуженом миру.
О! к'о змија лута кошуљицу своју,
Оставити беду, несрећу, и злобу,
И ударце бича стечене у зноју,
И свемоћну подлост, и општу гнусобу!...

Пусти снови!... Напред, вранче, немој стати,
Не мириши траву, не осећај вир:
Награду за труде небо ће ти дати,
Мрачну, добру раку, и вечити мир!

М. Ракић

СХХVIII У КВРГАМА

У

кврге су ме бацили, о срама!

Да, то је било у прастаро време.
Јесам ли био крив? и зашто? Тама
Ћути, и редом сва створења неме.
У кврге су ме бацили, о срама!

Неко их стеже, а не вадим ко је!
Ал' чујем како шкрипе кврге гнусне.
Под силном стегом прште кости моје,
И крв из рана на махове плусне.
Неко их стеже, а не видим ко је!

Јаук и писка свуда око мене!
У редовима црним кврге стоје;
У њима пиште деца, људи, жене.
Неко их мучи, а не знају ко је.
Јаук и писка свуда око мене!

Стежи, о стежи, невидљива сило!

И немилосно кости моје мрви;
Док најзад моје не престане било,
И не исцури кап последња крви!
Стежи, о стежи, невидљива сило!

О, како ти се слатко смејем сада!
Жртва се руга целату што коље.
Зар то врхунац мучења и јада?
Зар ништа ниси измислила боље?
О, како ти се слатко смејем сада!

Удри, и мучи, и притежи јаче
Ал' знај да неће прећи моје усне
Ни једна реч'ца што моли ил' плаче,
Ни бапске клетве, ни слабости гнусне!
Удри и мучи, и притежи јаче!

Ал' докле редом деда, људи, жене,
Плачу и пиште, бедни, покрај мене,
И ропски клече пред скривеним створем,
Врх писке, клетве, и вапаја њини'
Летеће мирно дух мој у висини,
К'о морска ластва над широким морем!

М. Ракић

СХХІХ МАЛА ПРИНЦЕЗА

М

ала принцеза, чије су косе имале боју месечеве светлости, чији је поглед

био модар, и чији је глас имао мирис жутих ружа, - мала принцеза је уморна од живота, и она је тужна.

Она је на својим широким мраморним терацама над морем, поред огромних ваза у којима су мирно умирале њезине кризантеме, плакала крадомице у дуге мутне вечери. Нејасна носталгија и неизвесна туга умарале су њену крв и њено тело, који су били онаки исти као крв и тело у љиљана.

И у топле ноћи, када је ваздух пун златне звездане прашине, и док на мрачним зидовима спавају мирни паунови, и када сви цветови отварају своја срца, отварало се и срце мале принцезе. Зато су те ноћи биле тако пуне туге и топлоте.

А када је умрла, нечујно и спокојно као што су поумирале њезине кризантеме, дуго су са катедрале певала стара звона, а гласови тих звона били су мирни и свечани као гласови давно помрлих свештеника.

Ј. Дучић

СХХХ СУНЦЕ

Р

одио се на Јонском Мору, на обалама пуним сунца, тамних вртова, и бледих

статуа, и, као галеб, окупао се у азуру, светлости, и мирису вечито загрејаних вода. Мајка га је често носила по студеним сенкама неког дрвећа чије је лишће мирисало мирисом сна.

Несрећни песник! Дететом је отишао у крај где је небо бледо и смрзло, на коме гори бело и хладно сунце, и по чијим обалама плачу ветрови. И једна мисао, као рана, опомињала га је вечито на његову сунчану обалу, тамне вртове, и мирне статуе. И заједно с таласима и ветровима, он је плакао горко и неутешно на жаловима меланхоличног туђег мора.

Али када су његове косе, плаве као увело лишће, постале беле; када су његове страсне и лепе очи, које су некад имале боју зимског лимуновог грања или плитког мора, постале мутне; када је у својим венама осетио зиму која нема свога пролећа, Усуд га је вратио поново у Јонију.

Све је тамо било као и пре. Али он не беше више онај исти; и сунчане обале веселог и страшног Јонског Мора није могао да позна! Болно, он стиште очи и погледа у се. И, гле! тамо, он виђе оно некадање сунце, оно чудно и огромно сунце, што чињаше некада да све око њега живи, да лишће има мирис сна, и да види белу и хладну крв статуа где струји кроз мирни камен, и чини да и он живи и пати дубоком и силном страшћу људи.

То је било Сунце Младости што је минула, сунце што је светлило још само дубоко у вечерњем сутону једне душе, и које је давало свему што је обасјавало чудну и магијску лепоту Илузије.

Јер ствари имају онакав изглед какав им дадне наша душа.

Ј. Дучић

СХХХІ ГОЛГОТА

М

рачно је небо. Месец крвави

У поноћноме тиња облаку.
К'о тежак уздах шапће у трави
Ветар. Голгота спава у мраку.
Црно је небо; ни звезде нема;
У грозничавом бунилу дрема
Планета стара;
Грех на њој тешка крила одмара.
Тама је пала...
Суморно ћуте троја вешала
У глухо доба тишине мртве,
Празна и црна.
С њих су недавно скинуте жртве:
Два разбојника и Божји син
Два дивља трна
И један крин...

Јутро је; ал' још свитања нема;

С Јерусалимских Тврдиx бедема
Још се не диже тама немила;
С истока нема танког бледила,
Зоре, веснице блискога дана;
Још лежи ноћ, к'о прикована,
К'о црна крила мртвог гаврана.
Са страхом, с тешком слутњом у груди,
Забринут народ лута и блуди
По улицама;
Тиска се, врви
Около храма;
Ал' не на принос пасхалне крви,
Већ да молитвом наду окрепи...
„Хоће л' сванути?“ - шапће, и стрепи.

Ал' каква оно утвара бледа
Међ' народ ступа? Народ се згледа:
Ко је и шта је?
Нико је не зна, нити познаје.
К'о дух, к'о авет поноћних снова,
Ил' из пророчких да је гробова;
Брада се вије, прамење бело,
Занесен поглед, дуго одело;
Погледом густу таму прожиже,

Дршћућом руком вео подиже
Са будућности срамне Голготе
„Христос васкресе!“ с пуно страхоте
Глас му захори...

Голгота гори!
Над њоме пламти Ускршња зора,
А на њој црква, к'о златна гора,
У руменоме сјају се купа;
И к њојзи ступа
Свет будућности с далеких страна.
Под плавим небом дивотна дана
Грми и звони;
Гмижу тисуће и милиони
„Христос васкрсе!“ ваздух колеба,
До краја мора, земље, и неба...

Ал' за час само - и мрак се густ
На земљу спусти.
И пред страхотом Божјег виђења,
Што румен лица с бледилом мења,
Јуда се прахом по глави посу;
Чупајућ' косу,
Груди бијући...

И крвав поглед к небу шиљући,
Сруши се, клече:
„Проклетство!“ рече...

Дрма се, пуца храм Соломона
Од грмљавине ускршњих звона...

М. Јакшић

ТРЕЋЕ ДОБА (После 1900)

СХХХІІ ПУСТИТЕ МЕ КАКО ЈА ХОЋУ!

Зашто увек једно и исто,

Зар све баш мора бити јасно и чисто,

И свуда прописан број!?

Та песма није акт, и мис'о није слово.

А дух тражи увек ново,

И хоће да буде свој.

Ритам ће кроз музику речи

Пробити себи путе,

И отићи у прави крај;

У песми закони ћуте

Пустите осећај!

М. Ђурчин

СХХХІІІ НА СТРАНПУТИЦИ

Д ођ т. зв. јесен,

Т.ј. стало падати „жуто лишће“, и т.д.

Те скоро под сваком граном

По један песник;

Стоји, и види

Где „мре“ природа, и погреб јој прати!

И ја сам покуш'о једном

Да пазим на песнички usus:

Да се својски растужим,

Па да процвилим у ритму.

Ал' озго ведро небо,

А у мени насмејана душа,

Исмејаше ми тугу,

Те ни крај најбоље воље

Не могах открити смрт

У природи.

Напротив; ја волим кад пада лишће,
Те у стотини боја,
Од црвене до црно-мрке,
Покрије тле;
А сунце на њега падне,
Па дотка ћилим.

М. Ђурчин

СХХХIV НА БАЛУ

о глатку и клизаву поду

Гомила чудно се врти;

Све дођу двоје и оду,

И мушко женску прти;

У женске, голе груди;

Поглед јој мутан, и блуди...

А озго неко гуди

Шта раде ови људи?

Поноћ је давно прошла, зора руди,

Сањива и бледа лица уокруг још се крећу;

Свак стисн'о женску на груди,

Па заједно прелећу

С краја на крај, а ногом шарају слова

Све нова и нова.

Хтедох да запитам где сам, и што то раде?

Ал' човек у црном руху преда ме стаде:

„Пардон!“ канда је рек'о, и мрка лица

На врата прстом показа лако;

„На бал се не долази тако,

Без фрака и рукавица!...“

- А, тако!...

М. Ђурчин

СХХХV У ТРОЈЕ

К ад земља преста да тужи,

Те се на равној ружи
Расцвета први цвет,
А лептир полете бели
Да први куша лет,
У врту смо се срели,
Где јарко сунце сја,
Пролеће, ти и ја.

Лептир љубавно ружи
Шапће, и око ње кружи,
Мирисни љуби цвет.
У цветном замноме рају,
Без мисли за други свет,
У безбрижном загрљају,
Идемо друга три:
Пролеће, ја и ти.

Ал' кад жарко лето дође,
И младост ружу прође,
Повије главу цвет;
Љубави лептир се мане,
И малакше му лет,
Поћи ћемо на разне стране
- Куд? сам Бог свети зна!
Пролеће, ти, и ја.

М. Ђурчин

СХХХVI У „БЕЧКОЈ ШУМИ“

С веже је и ведро јутро

К'о почетак лепе приче;
И по грању и по жбуњу
Нешто се буди и нешто се миче.

Трчаћемо по шуми свуде;
Ти ћеш причати пуно и живо;
Ја ћу те дирати много,
А неће ти бити криво.

Ал' после, бићемо тужни,
Јер знамо шта бити не сме.
Вече ће бити лепо
К'о свршетак тужне песме.

м. Ђурчин

СХХХVІІ ДА Л' ХОЋЕШ ТАКО?

Ч уј, истину ћу ти рећи:

Моја љубав од овога света.
Да ли сам ти пети, ил' тек трећи,
Мом осећају то не смета;
Ни ти мени ниси прва, што ћу крити?
А и ко зна шта још може бити!
С анђелима те нисам поређив'о,
Да надземаљски створ ја обожавам;
И нисам хтео - не разуми криво!
Да душу своју љубављу спасавам.
Ја жену тражим, снаге и полета!
Моја је љубав од овога света.

М. Ђурчин

СХХХVІІІ ПО ЗИМИ

(1-3)

1

Доћи ћу ти праћен вихоровом песмом

И мењавом злобном. Бићу, мила, цео

К'о у дечјој бајци путник из далека

Промрз'о од студи, и од снега бео.

Опрезно ћу тада по мразовом цвећу

Куцнути на прозор. У првome стра'у,

К'о сад да те гледам, нећеш знати ко је,

Кад из мрака чујеш моје „Бау! бау!“

И пустићеш мајку да извиди шта је

А дотле ће заплет отплести се цео:

Док се стара буде крстила у чуду,

Љубићу те жарко, сав од снега бео.

Б. Николајевић

СХХХІХ ТРИЈУМФ ВЕНЕРЕ

„У име Вечнога...”

(1-2)

2

Дођи, о дођи! У преслаткој ноћи,

Скривен тамом од твога погледа,

Говорићу ти о вечитој моћи

Живота, и о срећи земних чеда,

Што могу смрт да плодношћу победе.

Говорићу ти, како нема сласти

Већих од сласти стварања - све беде

Не могу да је смање. Па ћу каз'ти

Како је дух божанствен у тој снази,

И да му тело тек достојно служи,

Плодно и само, - јер његови трази

Духу су врело... Затим: како кружи

Кроз васиону целу исто биће,
И како све се у њ стапа и слива,
И сви познамо његово откриће
У часу кад од двога једно бива.

И реч'ма пуним тајног, нејаснога,
И несвеснога - свест ћу ти занети.
Па ти, сакривен од погледа твога,
У име Вечног невиност узети.

Св. Стефановић

СХЛ ПРЕД КРАЈ ЛЕТА

ред крај лета, кад је грозђе на врхунцу,

И мирисом гуши осушена трава,
И сунцокрет мртав од љубави к сунцу
(Спржено му срце смртно жута глава),

У вечери млаке пуне месечине,
Кад забруји песма силних зрикаваца,
Невиђених, скритих под велом маглине,
Ја волим ту песму безбројних срдаца.

Њен смис'о ми бива јасан чисто оку:
И док, стојећ' усред зрелог винограда,
Из напуклог грозђа струји мирис вина,

Разумем ту песму нежељну висина,
Суву као земља та по којој пада,
И к'о живот здраву, ниску, и широку.

Св. Стефановић

СХЛ ПРОЛЕЋЕ

М

ирише земља сочна, свежа, једра.

Све клија, пупи; свуд струјање, врење.

Чисто се види где земљи из недра

Живот, кроз жиле, сише подмлађење.

Под једним храстом лег'о сам на траву,

И слушах како шушти, пуцка, струји.

Пучину гледам неба бистру, плаву,

Док ранâ пчела негде близу зуји.

А сунце лије, точи зраке вреле;

Под жаром им, ја сањам усред јаве;

И пред собом већ слутим воћке зреле,

И шарен ћилим цветова и траве.

И осећам к'о да сам с храстом једно:

Кроз жиле к'о да сишем подмлађење,

И као да ми крави срце ледно

Живота младог, сочног, једрог врење;
Да пуштам жиле све дубље, све шире,
Кроз многе слоје простора и доба,
Кроз живот цели што се чудно стире
Од праотачког до најмлађег гроба;

И осећам кроз мене како бије
Дах тајни оних што ће за мном стићи,
Будућност даљна што још брижно крије:
У пупољку се то буде цветићи.

И у час овај пролетњи и млади,
Док свуда пуцка, шушти, струји врење,
Ја осећам како у мени ради
Живота светског вечно подмлађење.

К'о дрвеће и моја душа пупи,
И са блаженством сан стварања снива.
О расти, душо, пуштај жиле, упи'
Све сокове из којих живот бива!

Св. Стефановић

CXLI МЕНАДА

С а дивљим, бледим ружама у коси

Дугој и прашној, врела, полунага,
Вришти и игра; крши јој се снага,
И уски сандал клизи с ногу боси'.

Лозовим лишћем тирс овијен носи
И кротал тресе; и њедра јој драга
Залило вино, и пламена влага
Очи и лице ужарено роси.

Страшћу и слашћу миришу јој уста;
Опија, пали њена пјесма пуста.
Гомиле јуре, хуе, пјане, плахе,

Помамно за њом, и улице звоне
Од пјесме, цике, и од страсти боне...
Ах, - euhoe, Bacche, Bacche, Bacche!

М. Королија

СХЛIII САН ВУКА МАНДУШИЋА

рошла је поноћ блага и ведра,

К'о пучина мора у време ти'о,
Дубока, нема. Без даха и крета
Ваздух је ћут'о, док је кроза њ лио
Мистични месец маглице танке
Преко цветова, траве, дрвета.

Сенокос млади пун пољскога цвећа
Стрепи у сјају месеца и студи.
Сањају булке, мак, и розалије;
Али ни мирис не сме да блуди,
Већ стоји доле, притајен, пригушен
К'о све да крије своје мистерије.

Мандушић сања, и тај предео неми
Његова љубав кроз сан оживљава.
Он ћути додир неког тајног крила
- К'о струје ситне у води што спава

Што, када цвеће својим махом дирне,
Остаје на њем измаглица плава.

И чини му се да кроз сваки цветак,
Кроз травку сваку, духови покојни
Буде се с чежњом живота; Док анђ'о,
Невидним крилом, у тај час опојни,
Диже их тихо у висине млечне...
Од тог додира тајне неизречне

Задркти цвеће, а та магла плава
Остаје трагом анђелског задаха.
... Анђел'ја млада, усамљена тада,
К'о срна лака, к' кошута плаха,
Силази мед' цвеће да за драгим тужи,
Светине пуна и побожног јада.

Скрушена иде к'о погреб пун мисли;
Гараве своје косе је расплела:
Пале су власи к' тужни таласи,
Потопиле јој врат и недра цела;
Црње нег' нојца, оне крију чари
Беле нег' ова месечина бела!

Цвет не би клон'о под кораком њеним,
Ни дрктала травка кад она слази;
Ал' тешка је туга с плаштом свиленим!
Туга је њена што цвеће гази...
Речи су њене к'о туга црне,
Од којих цвеће премуре, трне.

- „Куд ми вас нестало, ви очи чарне?
Ко ми вас отео, ви уста слатка?
Где ми се сакри, љубави моја,
Радости моја, тако кратка?
Ох, куд се сакри, јер знам да није
Ишчезла није душа твоја!

„Је ли у ружи, те тако мирише?
Ил' је у танком маглином праму,
Што на њој почива? ил' је у зраку,
К'о свиле нит што плива кроз таму?
Ил' је у даху те ноћи црне,
Те ми у тугу љубав огрне?

„Свуда те тражим!... При том се сагла,
И к'о од чежње обамрле
Падосе власи гараве, бујне,

Па се са цвећем, са травом грле.

По њима пада свилена магла,

Док цвеће квасе сузе јој нујне.

Изгледа као да осећа цвеће,

К'о да и магла са њоме јеца,

И као да капљу сребрне сузе,

Сребрне сузе с бледог месеца...

К'о она, све је пуно сете,

Љубави душâ и туге свете.

Ил' тако само Мандушић сања...

Он то у цвећу, месецу, магли,

Осећа сласти тужаљке њене;

Његова душа то жудно нагли

Ал' у том часу чари тајанства

Зар открит' тајне пригушене?

Мандушић ћути, трепери, сања,

И чини му се да ишчезава,

К'о да се топи од чудне сласти,

Да бива цвеће, та магла плава,

Што трепти к'о вео поврх грања,

Ил' чини као да дише трава.

И тад га осваја жеља пуста,
Живља од тол'ких доживљаја!
О, шта би дао да је у гробу,
У оном часу пуном обаја;
Да он се то сад из гроба буди,
Па у тој ноћи чезне и жуди,

Кроз цветак душе, у зраку снује,
У танкој магли очаран хрли;
Да власи ове то њега крију
Док смрт се кроз њих с животом грли;
Ох, шта би дао, те сузе сјајне
Да за њим мртвим 'вако се лију!

Да за њим плачу те очи лепе,
Та уста слатка њега да жале,
Тај сребрн глас да њега дозива,
Док косе црне чежљиво пале,
У часу туге, љубави душâ
Кад мистична магла све облива...

Св. Стефановић

CXLIV МУЗИЧКЕ ВИЗИЈЕ

(1-2)

2

Јецају и струје месечеви зраци;

К'о сребрна харфа месечина свира;
Пливају и тону маглени облаци,
К'о акорди пуни кроз царство етира.

Трепте тихе воде, и с чежњом дубина
Упијају у се звукове што жедне,
Дршћући к'о круне воденога крина,
Под дојмом блаженства мистерије једне.

Расклапљу се у сну очаране шкољке;
Издише површјем, к'о од злата пена
И с немоћи тихом једне слатке бољке
- Дркће месечина звуцима Шопена.

Св. Стефановић

CXLV НОЋУ

Н

оћу, кад се свуда око мене распе

Тишина, и покој, и мирис од цвећа,
И кад ме с небеса месечина заспе,
И врели дах ноћи што ме тебе сећа,

У мојој се души шумно дижу с нова
Некадање жуди; и кличући гласно,
К'о весело јато белих голубова,
Полећу у небо звездано и јасно,

И тамо се губе. Ноћ пролази мирно.
Тишина и покој, и мирис од цвећа,
И врели дах ноћи што ме тебе сећа,
Полако се дижу у небо прозирно.

И док ми над главом свиће зора нова,
И звездано небо почиње да плави,
Враћа ми се јато белих голубова,

Клонуло од бола, и крила крвави',
И ту покрај мене умирући цвили.

Јадно драго моје, знаш ли где су били,
И зашто умиру тужни и крвави?

Д. Симић

CXLVI РАСКЛАПА ЗОРА...

Расклапа зора трепавице сене,

И буди данак са својега крила:

„Устани, драги, ноћ је веће била!“

И данак слуша, и покорно сване,

И крвав исток свом силином плане.

У соби тама. Малога кандила

Последњи зраци, меки као свила,

Умиру; нема ко уља да кане...

Кандило моје, ми смо среће једне:

И моје груди за животом жедне,

К'о ти за уљем; мој дух, сваке ноћи,

И сваког дана, и свакога часка,

Пуцкара, пишти - али тога гласка

Нит' чују, нити могу му помоћи...

В. Рајић

СХLVII ЈЕДНА ИНТИМНА ИСТОРИЈА

(1-12)

1

У

први сумрак летње ноћи једне

Ја сам Вас првом у животу срео;
Кроз сребрнасто магличасти вео
Ја спазих Вашег лица црте чедне.

И моје очи, земне сласти жедне,
Упреше у Вас поглед доста смео;
Тај смели поглед као да је хтео
Да изда тајне једне душе бедне.

Упознасмо се. И дао бих Вас глед'о
Изближе, пођох с Вама напоредо;
И целог пута ја очију својих

Не скидах са Вас. И ма да смо доста
Са друштвом ишли, мени жеља оста:

Ја очи своје доста не напојих...

CXLVIII 2

О д тога часа, у груд'ма ми плану

Нов пламен који тако слатко жеже,
Од ког далеко црне мисли беже,
И који мелем привија на рану.

И мени зора к'о да једном свану;
По мркој ноћи где северац реже
Ослави јутро дивотно и свеже,
И јасно сунце први пут ми грану.

Ја жељах да сте вечно покрај мене;
Да моја љубав никада не свене;
И венац лепих жеља ја сам плео.

Ал' кад сам крај Вас био, ја сам дуго,
И врло дуго, казив'о све друго,
Само не оно што сам рећи хтео...

В. Рајић

СХLIX НА ДАН ЊЕНОГ ВЕНЧАЊА

И

срушише се лепи снови моји,

Јер главу твоју венац сад покрива,
Крај тебе други пред олтаром стоји
Проста ти била моја љубав жива!

Честит'о сам ти. И ти рече „Хвали!“...
А да ли знадеш да се у том часу
Гранитна зграда мојих идеала
Сруши и смрви и у пеп'о расу?

Ал' не! Не видим од тога ни сена;
По твоме лицу радост се разлива...
И свршено је! Ти си сада жена
Проста ти била моја љубав жива!

Ја нећу клети ни њега ни тебе,
Ни горку судбу што сам тебе срео;
Ја нећу клети чак ни самог себе,

Јер ја бих тиме своју љубав клео.
И нашто клетве! Нашто ружне речи?
О срећи својој човек вазда снива;
Бол, јад и патњу смрт једино лечи.
Проста ти била моја љубав жива!
В. Рајић

CL ЗАВЕТ

Кад умрем - смрт ће скоро доћи,

Још трен који, па ће закуцати
И на мога живота тамницу,
Те расточит' железне окове
Што ми душу од постанка стежу,
И спасти је ропства вечитога
Немојте ми руке прекрстити,
Јер ми живом беху завезане.

Немојте ме у цркву носити
Јер кад год сам у Бога молио
Да ме спасе невоље очајне,
Он се свагда молби оглушио.
Већ ме право гробљу понесите,
Копајте ми раку предубоку,
Да ме мртва не огрије сунце;
Јер мој живот студена је зима;
Нек' ми буде од земљице топло.

Чело главе крст ми не стављајте,
Јер сам био распет за живота;
Већ навал'те гомилу камења,
Нек' се диже до неба високо!
Па кад дође час Страшнога Суда,
и кад мртви почну устајати,
Нека тада све гробље оживи,
Камен нек' ми притисне гробницу,
Само да се ја дићи не могу.

Не сејте ми изнад гроба цвеће,
Румен-ружу, мирисни босиљак;
Већ по гробу пелен засадите,
Горки пелен, и оштру остругу;
Кад је цео живот пелен био,
Нашто ће ми мртвоме босиљак?
Кад је живот препун трња био,
Нашто ће ми после смрти ружа?

Не сејте ми изнад гроба цвеће,
Румен-ружу, мирисни босиљак;
Јер кад гране право премалеће,
Из руже ће поникнут' оструга,

Из босиљка пелен процватити:
Пелен ће вам горке сузе мамит',
А оструга срце раздирати,
Што ми нисте завет испунили!

В. Рајић

СЛІ НОЋНА СВІРКА

Кад лепа „Госпа“, у поноћно доба,

Са пуно чежње завесу отшкрине,
До ње тад допру заношљиви звуци
С „Господинове“ танке виолине.

А у тој свирци дркте бол и чежња,
Занос пун страсти и љубави сета;
Као да каже: „Та зар нисмо млади?
Пустимо љубав слободно нек' цвета.

„Колегинице! љупка, млада жено!
Зашто копниш тако у одаји сама?
Изиђи да видиш драж априлске ноћи!
Зар ти мије тешка самоћа и тама?

„Прозори су моји отворени вазда.
Унутра постеља угодна и мека.
Рука ми немарно превлачи врх жица

Ал' срце... срце... оно на Вас чека!
„Та заборавите прошлост, дужност, мужа!
Дођите амо, лепа млада жено!
И у мојим груд'ма жар млађани тиња,
И моје је срце чежњом опијено.

„Ил' мислите, можда, ја сам хладна стена,
Да крв не тече у жилама мојим;
Не варајте се! Сит сам селских цура!
Ја бих да *Вашу* наклоност присвојим!

„Дођите амо, лепа млада жено,
Да сркнете љубав сред ноћнога мира!
Не бојте се ништа! Јер има далеко
Од Вашег мужа до Кривога Вира!“

И престадоше звуци виолине,
Као да чекају шта ће бити сада...
А на прозору нерешљиво стоји,
Стоји и мисли учитељка млада.

Да ли да иде? А прошлост? А верност?...

.....

Зар да заборави на оног човека

.....

Који је на њеним девојачким груд'ма
Сањао небо, Бога, рајске двери;
И чију љубав чисту И дубоку
Сва вечност не би могла да премери.

Зар све да згази?... И на се мисли...
Слатка је нека језа подухвата;
Мисли - и шапну: „Опрости ми, Боже!“
Погледа у ноћ, и одшкрину врата.

И к'о кад птица, плашљива и лака,
Рашири крилца у ноћној тишини,
И она прхну и ишчезну некуд,
Преко сокака - к својој „Виолини“.

И снажна рука сеоскога уче
Појави се на мах у тренутку томе,
Придржа птицу, и прозор полако,
Нечујно-тихо, затвори за њоме.

И птице нешта... птице моје миле!
- Да л' има Бога и сред ноћне тмине?
Тишина... Само из избе допире
Пригушен, сањив дрхтај виолине,

Као кад жица о жицу се таре...
- Ал' ћути, песмо, даље не говори!
Небо и земља спе у томе часу!
Само брз Тимок шуми и жубори...

В. Илић Млађи

СЛП ИЗ ЈЕДНЕ ШЕТЊЕ

оре сјај сунца, чар зеленог крша,

Доле из крила суморне дивљине
Отргнут Тимок бруји, и искаче
Из црне, хладне, мемљиве пећине.

„Хајд'мо - ја рекох - „Тимоковом врелу!
Ено окомка крај обале ове!
Ту ћемо сести окружени водом,
Слушати жубор и сањати снове!“

„Не“, - рече она - „страшим се тог врела!
К'о гробни задах да их њега пири!
Но хајд'мо горе, где је светлост сунца,
Где лете орли, ветри, и лептири“

„Ал', драга“, - рекох - „пут је тамо стрмен...
И док ја нисам у селу још био,
Да л' те је, реци, мој супарник срећни

Путањом оном горе изводио?“

„Ах, лудо моја“ - зачух прекор нежни

„Том вечном сумњом што жалостиш мене?

Да, пут је стрмен, ал' хајде, видиш

Да не премаша снагу једне жене!“

И тада стиште с камена на камен,

У хиром скоку - к'о лака газела.

Очи јој сјаху. Један блистав прамен

Беше јој просут преко лепог чела.

Пред њом се уз пут сплетаху стоструко

Вињага, павит, и бујад зелена;

Купина трњем задираше грубо

У њене скуте танушне к'о пена.

Залуд је враћах! Гвоздено упорство

Сјаше из њеног зажареног ока;

Док, на по пута, јогуница лепа,

Сушта и клону... и даље ни корака.

Ветар се титр'о хаљиницом њеном,

И златном косом меканом к'о свила;

Сунце се баш тад спустило за брда,

И сва се шума ућутала била.
„Доста! Не треба!“ - ја рекох; а срце
Тада ми је било, да прса раскине!
Један је славуј баш тад прижељкив'о,
у томе часу вечерње тишине;

А Тимок јец'о, тешко заогрнут
Мраком, к'о адском злокобном хаљином...
„Над чим уздишеш?“ - упита ме она.
-Над својом срећом, и твојом врлином!“

В. Илић Млађи

СЛП ЗВОНИ

Ж

урећи стазом из кобнога села,

Кроз тужна поља као злато жута,
Ја и мој чувар, лида невесела,
Уморни, најзад, седосмо крај пута.

Ту, чекајући на долазак кола,
У сухој трави ћутасмо нас двоје:
Он - жилав, снажан; ја - слаб и пун бола.
Сваки у мисли утонуо своје.

Ни откуд гласка. На житне пољане
Омара јулска жестином припекла;
А крв из моје још скорашње ране,
Капља за капљом, лагано је текла.

Сумње и молбе, гњев, немирну радост
Све сам сад глед'о у тами за собом;
И једну бујну, вероломну младост,

Почету песмом, завршену гробом!
Па сањах: „Где си, лепо доба сретно,
Кад смо; у смеху, и детињској шали,
Ишли дуж реке, и кроз поље цветно
Црвене булке шанчевима брали?

„Где су сад дани и часови мили
Кад би, у шетњи, у шумицу зашли,
И једно друго тобож изгубили,
Па би се опет, уз клицање, нашли?

„Кад сам, сав збуњен, с муком од ње скрив'о,
Те да не спази да ми дршће рука,
Док бих јој уз пут невешто везив'о
Смакнуту свилену врпцу око струка?...

„Где су тренуци кад се гласно дивих
Блиставој дражи њених ситних зуби!
Кад сваки цветак мирисаше: Живи!
А сваки славуј цвркуташе: Љуби!

„Љубави! срећо, којом живот сладих!

Шумарци! стазе обрасле у цвећу!

Ви пратиоци мојих дана младих,

Никад вас више ја имати нећу!

„Не! нема слатких илузија више,

Кад човек знаде да сред земног дола

Највећа срећа, и сласти највише,

Постају извор најдубљега бола...”

...А сунце жеже... Спавају долине...

Тегобне снове сва природа снује.

Само, у часу те мртве тишине,

Досадни цврчак однекуд се чује.

И гле! мој чувар скиде капу с главе!

Куд га то мисли далеко односе?

„Шта слушаш, брате? упитах, пун страве.

А он ми рече: „Звони... Сад је носе...”

Не питах више! Само сам узда'н'о,

К'о да ме стрела кроз прса пробола!

Лежах к'о мртав... А затим, лагано,

С још два чувара, уђосмо у кола.

И тад к'о дуси јурити узесмо,
Преко мостова, брда, и долина,
У дивљем трку... И пред вече бесмо
Под кршним Ртњем, сликом исполина.

Па напред!... Возар лудо узмахује,
И бичем шиба, знојну кљусад гони.
Стражари ћуте... Ах! да л' се то чује...
Како однекуд звони... звони... звони?...

В. Илић Млађи

CLIV НА БУНАРУ

У

ведри дан што наговештава пролеће

Друмом широким ишли смо покрај ливада,
И са клицима обесне, детињске среће
Здравили пастире младе и њихна стада.

Идући тако путем у веселу ходу,
Стигли смо, усхићени, до једног бунара;
И наднесмо се над мирну и тиху воду
Извора што гаси жеђ уморна овчара.

И дишућ' мирис расцветаних љубичица,
Што свежи дах гоњаше из оближњег луга,
С осмехом блаженства огледали смо лица
На тихој површини воденога круга.

Ал' у том часу жеђ нас је морила љута;
Жарка се жеља јави да је утолимо;
И ти спусти ведро... - за некол'ко тренута

Свежу воду писмо да жеђ угасимо.
Угасивши жеђ љуту, пресићени смо стали,
С утољеном жељом дубоко оданули,
И с заједничком мишљу смо се погледали,
Па, приступив бунару, над воду се нагнули.

Ал' у дубини плахи се колуту вили;
Невино задовољство што нам радост чини
Изгубили смо! Жеђ љуту смо утолили;
Ал' доле, на уморасаној површини,

Ах, не могасмо више огледати лица...
И залуд сва лепота пролећнега дана,
И свежи мирис расцветаних љубичица,
И нежна песма из пастирска стана...

Даница Марковић

CLV GALIUM VERUM

К лекнух у пољу широку пред цветом

Што носи име твоје увек драго;
Ветрић је својим доносио летом
Мириса шумских једнодушје благо.

Немадох снаге да ускинем цвета,
И сагох главу над његовим струком,
А као вапај подземнога света
Зајеца ветар помамним фијуком...

Ту где ја клечах није било гроба.
Душа је моја - то знаш - гробље сама!
И живот што ми притисла тегоба
Не изрази се у врелим сузама!

Ја не заплаках над прошлошћу чедном
Врело је суза пресахло у мени;
Пред будућношћу тамном, недогледном,
Усташе сени нада потревени'!...

Ветар ме хладни до костију проби
На топлом сунцу ведрога летњег дана.
...Ал' слику тамну моје мрачне коби
Одагна одјек клика раздрагана:

То сељанчица у шарену руху,
С рукама пуним ивањскога цвећа,
Газећи траву и стрњику суху,
Расу се чопор дуж реда дрвећа.

Ветар умуче пред обесном кликом!
Ја пружих руке ка веселој чети...
И склопих очи пред шареном сликом,
Иштући само свеже руковети.

Сви се кораци управише к мени.
И малене се опружише руке,
И као цвркут тичица малени'
Слише се речи у нејасне звуке.

Сагледах цвећа руке своје пуне!
На узбуркане притиснух га груди:

Клетва се диже, да удес прокуне,
И мрачну клетву што сковаше људи!

Ал' нашто све то? да ли води чему!
Можда светлости будућности нове?...
Да ту изречем празну анатему,
А живот, ево, обиљем ме зове!

Не као други, да забаве тражим
Рад једног дана заборавља само,
Да успомену страдања ублажим
Одох на неку светковину тамо.

Забављаху се на начине разне,
Све непознати, разноврсни људи;
И шумна пустош те забаве празне
Тегобом горком испуни ми груди.

Сама сам била сред гомиле хучне;
Морила ме је чама и досада,
И вређале ме речи песме звучне;
Повратку бејаш и самоћи рада...

Препуне душе тамних утисака,
И груди пуних осећања истих,
Ја се искрадох из друштва онака,
И кренух путем успомена чистих.

Стазама старим, и душом и кроком,
Времена прођох и простора миле;
И погружена у болу дубоком
СТИГОХ уморна дому под окриље.

Кад у одају ступих своју глуху,
Са сухим цвећем у рукама врелим,
Од дуга пута у прашљиву руху,
Осетих тада да ништа не желим

Цео ми живот у прошлост утону!...
И као киту босиока смерна
Што с побожношћу меће за икону
Душа побожна, одана, и верна,

Пред сликом твојом падох на колена,
Од свуд тишином окружена глухом;
И окитих је, болом сатрвена,
Ивањског цвећа руковети сухом.

Даница Марковић

CLVI АПРИЛСКА ЕЛЕГИЈА

рошле су љубичице!

И моја кратка и нестална срећа
Са дахом њиним у неповрат мину;
Април у цвету и у сјају сину,
И све, о друже, што ме на те сећа
Сад само тугу у мом срцу буди;
А уздах тешки раздире ми груди.

Сад нема љубичица!
Ходећ' кроз цвећем ишарана поља,
Где оне смерне не цветају више,
Где наше стазе поветарац брише,
Дух ми се враћа у времена бола,
Што скоро прошлост у себи их скрива;
И то сећање сузу изазива.

Сад нема љубичица!
Ту, потружена у дубоку болу

Поточић слуша где жубором звони,
И шумор лишћа, што кроз гору гони
Дах поветарца у дремљиву молу;
А шума мирис цветна јоргована
Обиљем свежим сипа са свих страна...

Свеле су љубичице!
Над судбом ће ми ками да протуже,
Увеле моје да оплачу снове:
Јер тебе вечност у загрљај зове
И смрт бољи ти свет отвара, друже;
Док мени овај земни живот оста,
С утехе мало, и очаја доста.

Што ћу без љубичица!
У пустолини будућности тајне
Никакав цветак процветати неће;
Само ће дух твој гробље да облеће;
А на згаришту моје среће бајне
Остаће само спомена поворка,
Очајне патње, и страдања горка.

Даница Марковић

CLVII ЈЕСЕЊА КИШНА ПЕСМА

Т

ужно... Једнолик, дуг, и влажан

Јесењи дан се тмури;
Плаче без краја, болно плаче
Суморан бескрај сури;
У мртви сутон што се хвата
Једначи, јеца весма
- По трулом лишћу, преко блата
Стара, болна, и полагаана,
Убогих, мутних, шутирих дана
Јесења кишна песма...

Спомени давни тиште, тиште,
И с њима век се чами.
...Јеца и плаче давних дана
Поспана, болна, и лагана,
Јеца и плаче у тој тами,
К'о глухи жубор суза сами',
Далеке среће песма...

Ох јадно драго!... Вечно тако,
Кај се, и кај, и жали!
И док за сеним' надâ пали'
Погребна бруји песма,
Спомене бледе среће храни,
Последње своје варке брани,
И вени, вени весма!...

Тужно... Једнолик, дуг, и влажан
Јесењи дан се тмури;
Плаче без краја, болно плаче
Суморни бескрај сури;
И тужан, тужан ропац тајни
Далеких слушам дана;
Угушен јеца шум бескрајни,
Тиши и тиши весма
К'о стара, болна, полагаана,
Убогих, мутних, шутих дана
Јесења кишна песма.

Ст. Луковић

CLVIII О ЗАШТО?

О

зашто смо се, зашто смо се срили

На мртвој стази опора венења,
Под мутним небом мађијског јесења!
О, зашто смо се погледали, је ли?

О, зашт' се нисмо мимоишли, драга,
К'о до две лађе на сред океана,
Што црних једри, а с два мртва кана,
Плове и мину у магли без трага?

В. Петровић

CLIX НА БРОДУ

еторо седимо на крову од брода,

Згурени, суморни, зловољни и мрачни.

Запљускава, шуми, пенуши се вода;

Кикоћу облаци, пролетњи, прозрачни.

Петоро седимо: једна седа дама,

Са слеђеним болом, к'о древна Медуза,

И једна девојка, с тананим уснама,

Упалих прсију, и усахлих суза.

А крај њих ћутећки бленусмо у ништа

Нас три млада старца увелих образа,

Као укинута цветови с гробишта,

Уморних погледа, тупих, без израза.

...Кад укрочи она, гиздава и горда,

У црвену руху, са црвеним штитом.

Титрао се ветрић по телу јој витом,

Што се лелујаше к'о игра акорда.

У ружичном сену купала је лице,
И пустила да је жудно сунце љуби;
А кроз жедне, сочне, и дрске уснице
Упорни и бели блистали се зуби.

У свој својој помпи, к'о царица нека,
Свесна своје моћи, поносна и хола,
К'о дочаран санак времена далека,
Стала је по среди нашег тмурног кола.

И к'о нам жића сва горчина неста,
Утрнуше старе и горуће злости,
И ми узбуђено пригнусмо се с места,
Благујућ' у њеној раскошној младости.

А кад она оде, ми још дуго по том
Гледасмо за њоме са крова од брода;
Заслепљени њеном заносном лепотом,
И музиком страсном њеног гипког хода.

...Али плуска дале, пенуши се вода,
Кикоћу облаци, пролетњи, прозрачни,

А ми остадосмо на крову од брода,
И опет згурени, зловољни, и мрачни.

В. Петровић

CLX УСЕДЕЛИЦА

К ада те у црном, старинском оделу,

С угашеним оком и прсима спалим,
Видим на досадном како те поселу
Подругљиво мотре, - ја те силно жалим!

Не схватају они ту трагику бора:
Ни пустилов врсни, ни блудница часна.
Недирнута, чиста, цвет ледених гора,
Ти не примаш рђу погледа преласна.

С очима славуја што у мраку куња
Ти ходиш са душом малокрвног чеда,
Укочена, смешна, - док се порок шуња
И негрљен стас ти са грохотом гледа.

Но ти ходиш мирно, гладиш своје седе,
Излишна врлино у оргији мана,
Као тужни мирис увеле резеде.

Као стара песма у добу канкана.
И док ходиш кроза шибу злобног смеха
Ореолом тебе озарава сета.
То је твоја надмоћ над калугом греха,
Та снажна лепота нетакнутог цвета.

Девичанство вечно, о дубока туго!
О победна сило, чиста јаловости!
О жалости општа, - жртво, сестро, друго,
О крином венчана кнегињо, опрости!

И дај да у крило то положим уско
Ово лудо срце што престаје бити,
Што га вихор страсти вековима пљуск'о,
Ал' што оста часно, наивно к'о и ти.

В. Петровић

СЛХИ МИ, ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ, ДЕЦА ОВОГ СТОЛЕЋА...

И

после ручка тако много јела

И пића стоји на столу. Кроз стакла
Прозорска, јесен, увела и бела,
Срца се наших, изгледа, дотакла...

Па ипак нисмо ми ни за шта криви,
Господо. Јесу протекла пролећа
Немирна, лепа; али нека живи
Суморна мис'о и нашег столећа!

Замагљен поглед, блед облак на челу
Наших дама, једну малу тајну крије:
Одрицање немо, једну чежњу свелу,
Страст што је буктала и које сад није.

Изгледа да данас више не занима
Нас, уморну децу овога столећа,
Други и лепши пол - да се не прима

Нас нада и чедност будућих пролећа.

Неосетно, тихо, дошли смо под владу
друкчијег, грубог, моћног суверена;
Алкохол тупи живце, руши наду
На чисту љубав будућих времена.

Прокламован владар, нечујно, у мени
Противника има, ма да га се плаших;
И чашу што се прелива и пени
Дижем у славу традиција наших,

И лепих жена! Нек' њин нагон има
И сад у нама своје старе жреце;
Недостојно макар уживајмо с њима,
К'о жалосни оци немогуће деце.

Све то неће дати оно што је прошло;
Ал' походиће нас дах среће нам стари,
И то што је тужно и с натегом дошло
Имаће опет ненадмашне чари.

Осетићемо мирис љубичица
Старих, и љубав, и наду пролећа,

Па ма и млада, а увела лица,
Ми, по милости Божјој, деца овога столећа.

С. Пандуровић

CLXII СВЕТКОВИНА

С ишли смо с ума у сјајан дан,

Провидан, дубок - нама, драга, знан;

И светковасмо оцеплење то

Од мука, сумње, времена, и сто

Ранâ, што кржаве их вређао је свет

Љубави наше плав и нежан цвет!

И опет сила згрнуло се света

У болнички нам мирисави врт;

Посматра где се двоје драгих шета

Срећно; и хвале онај живот крт

Што остависмо. Далеко од њих

Сад смо, а они желе мир наш тих.

Они баш ништа нису знали шта

Доведе ту нас. - У цвећу смо ишли,

Славећи страсно осећања та,

Због којих лѐпо са ума смо сишли.

У новом свету добро нам је сад;
А свет о њему добро и не слуги.

Сумња у љубав, најтежи нам јад,
Мин'о; и часе блажене не мути.
Из прошлих дана, љубав, и знак њен
- Спојеност срца - остала нам још.
Наш живот овде светао је трен,
Срдачан, кротак. Онај живот лош

У коме знаци, родбина остају,
Невиност нашег не познаје света;
Животно вино, срж недостају
Њима; а глава њихова им смета.
А наших срца један исти звук
Бележи дражи и времена хук...

Јер ми смо давно, верна драга - је ли?
Искидали конце што нас вежу
За простор, време, тонове, и боје,
Ланце живота што звече и стежу;
Јер ми смо можда сами тако хтели
Рад љубави нам и рад среће своје.

И гледају нас зато што идемо
У кошуљама белим парком овим,
Где болнички се мирис шири јак.
Не знају дражи са животом новим
Љубави наше неумрле знак.
... Гле, очима им трепти роса немо...

С. Пандуровић

CLXIII УНУТРАШЊИ ДИАЛОГ

К ада од мојих безбројних ја она

Вечите скепсе злурадо упита,

Мучећи душу к'о погребно звоно:

- „Ти, чиј дух поврх провалија скита,

„Реци шта тражиш с вечним смешним жаром

На земљи, куд си случајношћу бачен?

Мислиш ли да ћеш, постав господаром

Стање и Сила (варке!), Живот тлачен

„Препородити, учинив да тече

Лишен сваког атрибута бона,

Вечит, заносан, к'о летње вече

Капања златна и бескрајна тона?

„Твоје сићушно, твоје јадно „дело“

Учинише то зар? Реци, „радниче“!...

Под Непојамним што се свуда свело,

Чему твој живот? Циљ му?... О, јадниче!“...

- Осетим тада, с ињем једне студи,

Да нешто младо, наивно и зрачно

У мени - опкољено у дну груди

Од ја безбројних, црних као мрачно

Јато које се низ литицу суља

.....

Зајеца тихо, тешко, к'о сироче.

Ну намах стане киша дивних суза;

С мирноћом оног ком нешто предоче,

Ја вере, с нечим младих кукуруза,

Загњурено у бездану дубину

Ствари, које му знак тајанствен дају,

Заруди дивно, да све боре сину,

И, са жаром, у узвишеном сјају:

- „Шта тражим? Чему живим?“ одговара,

Кроз једно зрачно жуборење груди;

„Туч немоћи, вај! знам како обара,

У агонији духа који луди;

„Сва дела људских духова и руку
Знам да су само реч у књизи тајни:
Али, из свога гнезда док се вуку
По плавом небу облачићи сјајни,

„И докле шуште бајке тамних шума,
Зар мутним оком младунац не лута
По своду неизмерном, к ушћу друма,
С блеском Питања у дну очног кута?

„Нужношћу ствари дух људски је дужан
Да стреми стазом овог мучног пута.
Хоће ли најзад стати, већ не тужан,
Или ће вечно бесплодно да лута

„Свеједно!... И нек' пропадају дела!
(То је судбина свега. Једна мрежа
Флуидних слика која чили, бела,
То је синтеза од свих других тежа).

„И резигнован, са коби измирен,
Не марим за сву узалудност дела:
К'о таму пламен струјама распирен,

Ја дубем ткиво вечитога вела,
„До међе моћи. Биће доста ако,
Куцнув и ја у узвишено звоно,
У које куца поколење свако,
Једно за другим, с вером или боно,

„Видим како се, у магли што руди,
К'о незапамћен мастодонт прастари,
У огромноме лежишту свом буди
Универсална Загонетка ствари.“

Д. Срезојевић

CLXIV „ПУЧИНА ЈЕ СТОКА ЈЕДНА ГРДЊА“

Ј а демократ нисам нигда био,

Ма да сам некад и сâм држ'о да сам;
Али тек данас смем признати шта сам,
И рећи што сам и од себе крио:

Ја стрепим од тог дивљачнога пука,
И с осећајем вечним, исте врсте
Што дете има кад укочи прсте,
Па пружа руке плашећ' се баука,
Ја жудим само да ме не додирне.

Ах, да ми није младе снаге ове,
Што мрзи млаки нерад душе мирне,
Све бих му дао, да не буним снове.

Ми нисмо исто, Ни срце ни глава;
Моје су мисли несталне и нове;
Ја имам сновâ, а пук мирно спава.

М. Ђурчин

CLXV РОДОЉУБИВА ПЕСМА

О

Роде! Пун си крупних и ситних ружних страсти,

Примљених од отаца, и рођених у теби;

Од њих те туђа помоћ не може никад спасти,

С њима те ка себи својски примио нико не би.

О Роде! Ти си мален, и све је у теби ма́ло,

Растурен, - ни сам не знаш докле ти допиру међе;

Ти брата свог не познаш, и мало ти је стало

Што су међ' вама стазе све блеђе и ређе.

О Роде! Нема наде да скорим друкче буде:

Нит' имаш доста снаге да сам се препородиш,

Нит' носиш свест у души и љубав целе груде,

Да с душманима многим свуд једну борбу водиш...

Ја видим руљу с брега, где јури да те скрха,

И гледам тебе како низ брдо и сам хрлиш.

и нигде светле тачке у визији, - од врха

До дна гранчице, нигде да руком је обгрлиш.
Па ипак, Роде, ми смо ту - и на све спремни
Воља нам наша расте с бројем невоља твојих!
И такви, ми смо јачи нег' небо и шар земни!
Веруј у снагу, Роде, добрих синова својих!

М. Ђурчин

CLXVI ВЕРУЈТЕ ПРВО!

рво је: сваки нека зна шта хоће?

О маглу копља никад се не ломе.
Слободе? добро! Ал' то није воће
Што зрело пада у шешир ма коме.
Верујте прво! и стисните пести,
Па онда трести, трести!

Господин, сељак, богат и сиромаш',
У успех борбе верујте - и доста.
И ваша снага биће снага грома,
И замршена питања сва проста.
Верујте прво! и стисните пести,
Па онда трести, трести!

Велика дела ишту тврду шију.
Зачеп'те уста мудрих грошићара!
Дигните срце! згаз'те сумње змију,
И бор'те се за успех без шићара.

Верујте прво, и стисните пести,
Па онда трести, трести!

Вера у успех, успех је пола.
Слободе прстен ко на руци носи,
Тај већ је јачи него сила хола,
И церов лист му већ цвета у коси,
Верујте прво, и стисните пести,
Па онда трести, трести!

- Ми сви сад знамо: хоћемо слободе,
И да смо своји у рођеној кући;
И пре но што нам мач срца прободје
О вољу нашу он ће крто пући!
Ми верујемо! и стиснутих пести,
Са руку наших ланце ћемо стрести!

В. Петровић

CLXVII ЗАРОБЉЕНОЈ БРАЋИ

С
тари снови наши нису били варка:

На Српском Југу нема више роба;
Пренула је снага Милоша и Марка,
Васкрсао Србин из Косовског Гроба!

Бог је диг'о старе витезове наше
Што за род умреше у оружја звеци;
Њина трошна тела на Косову паше,
Ал' Дух њихов оста у њиховој деци!

Плинула је широм крв и љубав жарка,
Извидаше ране од Видова дана:
Наш је данас Прилеп Краљевића Марка,
И малена Бањска Страхињића Бана!

Слободна је раја, она душа чиста,
Над којом се, давно, заплакала Вила:
Цар Душана круна у Скопљу се блиста,

Над њом Бели Ор'о раширио крила!
Размрскане главе лежи гуја шарка,
Крв, кап по кап, тужном робу што је пила;
Пренула је снага Милоша и Марка,
По горама нашим опет пева Вила!...

В. Рајић

CLXVIII ОТАЏБИНИ

Крв рођена ме свег сажиже врела;

У сузама се покајничким купам;
Са светим страхом, погружена чела,
Пред жртвених Ти грешном ногом ступам.

Јест, ја сам силно грешан према Теби,
Ја нисам иш'о путем Твојим светим;
Ја сам се само старао о себи,
А никад Тебе Мајке да се сетим!

Досад сам био себичан и ружан:
За своје боле ја сам само знао,
Без осећања да сам Теби дужан,
И да Ти ништа, ништа нисам дао!

Ал' данас љуту ја осећам грижу
До саме сржи сваке своје кости,
И плачем: сузе једна другу стижу;

И грцам: „Мајко, молим те, опрости!

„Крв моја српска жеже ме и пали!

У грлу глас ми трепери и грца!

К'о врело гвожђе душа ми се кали

У огњу крви, и сузи што врца!

„И ево Ти се тешком клетвом кунем;

Звезданим плавим небом нада собом,

И земљом, где ћу мртав сам да трунем,

Животом својим земаљским, и гробом,

„Животом вечним - и распетим Богом

Да нећу више грешит' се о Тебе:

По твом ћу путу ићи чврстом ногом,

Заборавити на самога себе!“

В. Рајић

ЗАВРШНА ПЕСМА

CLXIX ПЕСНИК И ПЕСМА

Н

е копкај силом пером по срцу!

Нема ли цвета, није му време
Храни заметак брижно у груд'ма
К'о добра земља пшенично семе.
Ако је твој Бог хтео да будеш
Земаљски цветник рајских цветова,
Унео ти је небеску прегршт
У врело срце пре свих векова!
Треба л' да рађаш, зашто се бринеш?
Он ће послати Духа с далека,
Да цвет потера... Травка не ниче
У зимње време, већ сунце чека.
Па кад врх тебе *Геније слети*,
И златним крилом *крај* тебе дуне,
И положи ти чаробну руку
На пуно срце и груди пуне
Пупа ће пући!...
Не копкај, чекај! Немирно дете

У пупи цветне лиске размеће:
Па ено цветак у врту куња
Лептир га неће, - *Пчела* га неће!

М. Јакшић

